

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ

KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc.: GA56/EC55/REP/20/tr

EKONOMİ, TİCARET, TEKNOLOJİ VE ÇEVRE İŞLERİ KOMİSYONU

RAPOR*

« Parlamentoların Salgınla Mücadeledeki Rollerini – Ekonomik Yönler »

Raportör: Sn. Artak MANUKYAN – Komisyon Üyesi (Ermenistan)

* İş bu Metin Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu'nun 7 Ekim 2020 tarihinde gerçekleştirilen Elli-Beşinci Toplantısında ele alınmış ve kabul edilmiş olup ve 24 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilen Elli Altıncı. Genel Kurul Toplantısında onaylanmıştır..

I GİRİŞ

1. Salgın insanlığın bilmediği bir husus değildir. İnsanlık tarihi boyunca kara ölüm veba, çiçek hastalığı, kolera, vb. gibi birçok hastalık dolayısıyla salgınlar yaşanmıştır. Üç tanesi grip kaynaklı olmak üzere, salgınlar, 20. yüzyıl içerisinde de birkaç on yıllık aralıklarla meydana gelmiştir. 20. yüzyılda yaşanan salgınlar arasında en şiddetli olanı, 1918 ve 1919 yıllarında 20 ila 50 milyon kişinin ölümüne neden olduğu tahmin edilen ve “İspanyol Gribi” olarak adlandırılan grip kaynaklı salgındı. Daha sonraki dönemlerde yaşanan ve daha hafif atlatılan grip kaynaklı 1957 ve 1958 yıllarındaki “Asya Gribi” ve 1968 yılındaki “Hong Kong Gribi” salgınlarının her birinin ise, 1 ila 4 milyon kişinin ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir. 21. yüzyılın ilk grip kaynaklı salgını ise 2009 ve 2010 yıllarında meydana gelen ve bir influenza (grip) A (H1N1) virüsünden kaynaklanan bir salgındı. Bu salgın pek çok devletin, hastalıkların ve ölümlerin azaltılmasını amaçlayan halk sağlığı önlemlerini tanımlayan kapsamlı salgın planları geliştirdiği ilk salgın olmuştur. Ayrıca tarihte ilk kez bir salgın aşısı geliştirilerek, üretilmiş ve birçok ülkede uygulanmıştır. Salgınlar genellikle ekonomik küçülmelere neden olmaktadır ve halihazırda bizler de mevcut salgın sırasında birçok ülkede ekonomik küçülme yaşadığına tanık olmaktadır.

2. En son salgın, yeni bir koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı hastalık olan COVID-19 salgınıdır. Yeni koronavirüs, yani SARS (ağır akut solunum sendromu)-CoV-2 kaynaklı COVID-19 hastalığı ilk olarak 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde kayıt altına alınmış olup, bu tarihten öncesi itibarıyla söz konusu virüs ve hastalık bilinmemekteydi. 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü tarafından bir salgın olarak nitelendirilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü ülkelere enfeksiyonların önlenmesi, hayatların kurtarılması ve salgının olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi için acil olarak agresif tedbirler almaları ve kapsamlı stratejiler geliştirmeleri çağrısında bulunmuştur. 6 Ekim 2020 tarihi itibarıyla 216 ülke, bölge veya alan tarafından doğrulanmış COVID-19 vakaları bildirilmiş ve dünyadaki doğrulanmış vakaların toplam sayısı 35.274.993 ve COVID-19 kaynaklı olduğu doğrulanan ölüm sayısı da 1.038.534'e ulaşmıştır. Yeni bildirilen vakaların sayısı küresel olarak her geçen gün artmaya devam etmekte ve diğer yandan müteakip salgın dalgalarının meydana gelme olasılığı dolayısıyla büyük bir endişe yaşanmaktadır. 2020 yılının ilk yarısı itibarıyla gelişmiş ülkelerin birçoğunun GSYİH'leri (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) yaklaşık %10 oranında düşmüştür ve halihazırda dünya genelindeki hükümetler bir ekonomik toparlanmanın gerçekleşeceğini umut etmektedirler. Artık daha fazla insanın maske takıyor olması gerçeğinin işaret ettiği üzere salgın insanların davranışlarını da etkileyecek boyuta ulaşmıştır.

3. Konunun ciddiyetini, herkesi ilgilendiriyor olmasını ve de salgının başlıca ekonomiler üzerindeki olumsuz etkisi olmak üzere tüm sektörler üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alarak, KEİPA Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu, 7 Temmuz 2020 tarihinde gerçekleştirilen Elli Dördüncü Toplantısında, bir sonraki Elli Beşinci Toplantısı'nın ana gündem maddesi olarak “Parlamentoların Salgınla Mücadeledeki Roller – Ekonomik Yönler” başlığının görüşülmesine karar vermiştir.

4. 26 Haziran 2012 tarihinde İstanbul'da kabul edilen “KEİ Ekonomik Gündemi - Gelişmiş KEİ Ortaklığına Doğru” Belgesinde, halk sağlığı ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasının önlenmesi alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesi, Epidemiyolojik Sürveyans ve Müdahale Ağının daha da detaylandırılması, KEİ üye devletleri arasında kayıtlı enfeksiyon hastalıkları hakkında bir düzenli bilgi alışverişi sistemi kurulması, acil durumlarda aşılama kampanyalarının yürütülmesine ilişkin deneyim alışverişinde bulunulması ve nüfusun ulaşılması zor olan kesimleriyle çalışılması konularına KEİ için öncelikli görevler olarak vurguda bulunulmuştur.

5. KEİ üye ülkelerinde karantina önlemlerinin uygulamaya konulması nedeniyle, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı bünyesindeki çok taraflı işbirliği esas olarak çevrimiçi formatta devam etmektedir. Bu çerçevede, salgınla mücadele edilebilmesi ve salgının KEİ Bölgesi'ndeki küçük ve

orta ölçekli işletmeler, turizm, mavi ekonomi, karayolu taşımacılığı, mal taşımacılığı, bankacılık ve finans sektörleri üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılabilmesi amacı doğrultusunda görüşlerin ve en iyi uygulamaların paylaşıldığı çevrimiçi toplantılar düzenlenmiştir.

6. Bu süre zarfındaki faaliyetlerinde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği, çeşitli zorlukların ekonomik yönleriyle ilgili konuların yanı sıra KEİ bölgesindeki sağlık ve halk sağlığı ile ilgili konuları ele almıştır. Asamble, bu konularla ilgili olarak Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu ile Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu'nun Raporlarını ve Tavsiye Kararlarını gündeme getirerek, uluslararası ve bölgesel düzeylerdeki uzman kuruluşlarla işbirliğinin artırılması ile birlikte, ulusal düzeyde daha fazla ekonomik işbirliğine gidilmesi, yeterli önlemlerin alınması ve ilgili reformların gerçekleştirilmesi için çağrıda bulunmuştur. Asamble, sağlıkla ilgili konularda aşağıdaki Tavsiye Kararlarını kabul etmiştir: 44/2000 sayılı ve "KEİ Üye Ülkeleri Arasında Halk Sağlığı Alanında İşbirliği" başlıklı Tavsiye Kararı ve 157/2017 sayılı ve "KEİ Üye Devletlerinde Sürdürülebilir Sağlık Sistemlerinin Sağlanmasında Parlamentoların Rolü" başlıklı Tavsiye Kararı.

7. İşbu Rapor, Arnavutluk Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Yunanistan, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna ulusal delegasyonları tarafından sağlanan bilgiler kullanılarak hazırlanmıştır. İşbu Raporun hazırlanmasında ek olarak araştırma materyalleri, ilgili uluslararası kuruluşların raporları ve çeşitli İnternet kaynaklarından elde edilen ilgili bilgiler de kullanılmıştır.

II DÜNYADAKİ PANDEMİ KRİZİNİN EKONOMİK BOYUTU

8. COVID-19 salgını, dünya genelindeki yaşamı ve de rutin ekonomik aktiviteyi daha önce görülmemiş bir şekilde sekteye uğratmıştır. COVID-19 salgını, dünyadaki tüm ülkeleri etkileyen gerçek bir küresel zorluk olarak ortaya çıkmıştır. Bir yönüyle COVID-19 salgını bir küresel sağlık krizi olmakla birlikte, diğer yönüyle ise, neredeyse son bir asır içerisinde yaşanmış olan en sert ekonomik durgunluğa neden olan ve insanların sağlığına, işlerine ve refahına büyük zararlar veren derin bir sosyo-ekonomik ve politik zorluktur. COVID-19 salgını, dünya ekonomisi ve ülkelerin ekonomik büyümesi ve ayrıca toplumların normal işleyişi için de ciddi tehditler oluşturmuştur. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) göre, küresel ekonomi, halihazırda, GSYİH'lerde yaşanan %20'lerden fazla düşüşlerle ve birçok ülkede görülen işsizlikteki ani artışlarla birlikte 1930'larda yaşanmış olan Büyük Buhran'dan bu yana en derin resesyonunu yaşamaktadır. Uluslararası Para Fonu (IMF), küresel ekonominin bu yıl, ilgili olarak Nisan ayında yapılan tahminin 1.9 puan altındaki bir oranla, yüzde 4.9 oranında küçüleceğini tahmin etmektedir.

9. COVID-19 salgını, artan eşitsizlikler, hızla artan iklim değişiklikleri ve artan ekonomik zorluklarla birlikte zaten inişli çıkışlı bir seyir içerisinde olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma yönünde katedilen küresel ilerlemeyi önemli ölçüde etkilemiş bulunmaktadır. Sağlık, eğitim ve gelir üzerindeki üçlü etkisiyle COVID-19 salgını KEİ Bölgesindeki beşeri kalkınmanın temel alanlarında gerileme yaşanması riskini doğurmaktadır.

10. Devletlerin virüsle mücadelede bağlamında verdikleri tepkiler, virüsün yayılmasının durdurulması amacı doğrultusunda sınırların kapatılmasına ve hareketliliğe kısıtlamalar getirilmesine yol açmıştır. Dünya genelinde uygulanan sokağa çıkma yasakları, karantinalar ve diğer bu türden kısıtlamalar virüsle mücadelede ve hayatların kurtarılmasında somut birçok fayda sağlamakla birlikte, diğer taraftan 2008 ve 2009 yıllarında yaşanan küresel mali krizden çok daha kötü bir şekilde dünyada ekonomik gerilemeye neden olmuş, birçok sektörde ticari faaliyetlerin tamamen durmasına, mevcut eşitsizliklerin artmasına, eğitim faaliyetlerinin kesintiye uğramasına ve geleceğe yönelik güvenin zayıflamasına yol açmıştır.

11. KEİ Bölgesindeki ülkeler, salgının yarattığı ilk şoktan sonra farklı yaklaşımlar benimsemiştir. Bazı ülkeler ulusal olağanüstü hal ilan etmek suretiyle tam bir tecrit uygulayarak tüm gerekli olmayan faaliyetleri durdurmuş ve uluslararası ve yurtiçi seyahatleri katı bir şekilde sınırlandırmışken, diğerleri ekonomik yıkımı azaltmak adına kısıtlamaları belirli düzeyde tutmuştur. Dolayısıyla, tecrit önlemleri ülkelerde aynı seviyede uygulanmamış olduğundan, normale dönülmesine yönelik önlemler de farklı olmakta ve aynı anda uygulanmamaktadır. Bazı ülkelerde karantina tedbirlerinin süresi uzatılmaktayken, diğerlerinde ise kısıtlayıcı tedbirler yumuşatılmaktadır. Virüsün görülme sıklığının hala yaygın olduğu birçok yerde, hükümetler kamu güvenliği ile ekonominin canlandırılması seçenekleri arasında zor bir seçim yapmakla karşı karşıya bulunmaktadır.

12. Çoğu ülke, ekonomilerini ve toplumlarını yeniden açarken aşamalı olarak tecrit önlemlerinin hafifletilmesi yaklaşımını benimsemiştir. En kısa zamanda normale dönülmesine yönelik aşamanın temel unsurları arasında iş sürekliliğinin sağlanmasına yönelik önlemler, kamu hizmetlerinin (e-hizmetler dahil olmak üzere) temininin güçlendirilmesi ve COVID-19 ile güvenli bir şekilde bir arada yaşamayı içeren yeni bir normale geçiş için işletmelerin ve insanların dirençliliğinin sağlanması yer almaktadır. Ülkeler, kişisel koruyucu ekipmanlar, temizlik ve hijyen ürünleri, yaygın COVID-19 testleri ve virüslülerin temas takibi gibi temel önlemlere yatırım yapmaktadırlar.

13. Mevcut salgının, yoksulluk artışı, dünya ticaretinin gerilemesi, büyük turizm kayıpları, yaygın işsizlik ve gelir kaybı, yüksek gıda güvensizliği oranı gibi çok sayıda olumsuz ekonomik sonucu bulunmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre, COVID-19'un neden olduğu ekonomik şoklar nedeniyle yaklaşık 40 ila 60 milyon arasında insan aşırı yoksullaşacaktır. Dünya Bankası'nın tahminleri, benzeri görülmemiş politika desteklerine rağmen, 2020 yılında küresel GSYİH'da son seksen yıl boyunca görülen en derin küresel ekonomik gerileme oranına karşılık gelen yüzde 5.2 oranında bir daralma olacağını göstermektedir. Diğer taraftan 2020 yılında kişi başına gelirin de ülkelerin yaklaşık yüzde 90'ında düşmesi beklenmekte olup, bu oran da yine kayıt altına alınmış ekonomi tarihindeki en büyük orandır. Salgının, ayrıca, yatırımların düşmesi, işsizlik ve okullaşma kaybı nedeniyle beşeri sermayenin erozyonu ve küresel ticaret ve arz kanallarının sekteye uğraması olasılığı da dahil olmak üzere, birçok bakımdan kalıcı izler bırakması beklenmektedir. Bu etkiler uzun vadede üretkenliği düşürebilir ve ekonomilerin reel gelirlere büyüme yaratma kabiliyetini sınırlayabilir.

14. COVID-19 vakalarının kaydedildiği tüm ülkelerdeki tüketici faaliyetlerinde ve üretimdeki azalma, talepte küresel bir düşüşe ve buna bağlı olarak dünya emtia piyasalarındaki fiyat düşüşlerine neden olmuştur. Bu tür eğilimler, GSYİH'larda düşüşe ve ekonomilerin tarım, ulaşım, endüstriyel üretim, imalat sanayi, inşaat vb. gibi iç sektörleri üzerinde olumsuz etkilere neden olarak KEİ Üye Devletlerinin ekonomilerinin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Hemen hemen tüm ekonomik sektörlerdeki küçük ve orta ölçekli işletmeler başta olmak üzere çok sayıda işletme faaliyetlerini azaltmak, askıya almak ve hatta kapatmak zorunda kalmıştır. Ekonomik aktivitenin çoğu unsurunda olduğu gibi, yatırım faaliyetlerinde de, COVID-19 salgını kaynaklı krizin etkileri 2020 yılının ilk üç aylık dönemi itibarıyla önemli ölçüde hissedilmiştir. Ek olarak, COVID-19 şoku nedeniyle bazı KEİ Üye Devletleri petrol fiyatlarındaki keskin düşüşten ve buna bağlı olarak ortaya çıkan mali piyasalardaki istikrarsızlıktan özellikle etkilenmiştir. Diğer taraftan, Bilgi Teknolojileri (BT), işletmeler ve genel halk için yazılım çözümleri, telekomünikasyon ve İnternet hizmetleri (mobil iletişim, internet sağlayıcıları), ekspres kurye, e-ticaret ve perakende (özellikle gıda ve ilaç sektörleri olmak üzere) sektörleri gibi büyük ölçüde dijitalleşmeye ve yapay zekaya dayalı sektörler ve hizmetler kapsamında büyüyüp gelişen işletmeler de söz konusu olmuştur.

15. Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) göre, COVID-19 salgını, üretim ve tüketimin dünya genelinde küçülmesi dolayısıyla, küresel ekonomide ve dünya ticaretinde eşi görülmemiş bir bozulmaya işaret etmektedir. Salgın, diğer yandan küresel ticaretin azalmasına da yol açmıştır. COVID-19 nedeniyle dünya ticaretinin 2020 yılında %13 ila %32 arasındaki bir oranda azalması beklenmektedir. 2021

yılında ticarete bir toparlanma beklenmekle birlikte, bu beklentinin gerçekleşmesi salgının ne kadar süreceğine ve politikalar temelinde gerçekleştirilen müdahalelerin etkinliğine bağlıdır. Dünya Ticaret Örgütü, 2020 yılında neredeyse tüm bölgelerin ticaret hacimlerinde çift haneli düşüşler yaşanacağını öngörmektedir. Diğer taraftan, nakliye ve seyahat kısıtlamaları nedeniyle COVID-19'un en fazla direkt etkide bulunması muhtemel olan özellikle elektronik ve otomotiv ürünleri ve hizmetler sektörü gibi karmaşık değer zincirlerine sahip sektörlerde ticaret hacimleri muhtemelen daha da sert düşecektir.

16. Salgının KEİ bölgesindeki direkt etkisi, 2020 yılının ilk yarısında mal ve hizmet ihracatının olumsuz dinamikler sergilemesine yol açacak şekilde KEİ üye devletlerinin dış ticaret hacmini etkileyen arz kesintilerinde ve mal ve hizmetlere olan talebin azalmasında kendisini göstermiştir.

17. COVID 19 salgını, turizm sektöründe benzeri görülmemiş bir gerilemeye yol açmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün son verileri, salgının 2020 yılının ilk üç aylık döneminde uluslararası turist varışlarında %22'lik bir düşüşe neden olduğunu ve 2019 yılı rakamlarına kıyasla yıllık düşüşün %60 ila %80 arasında olabileceğini göstermektedir. Bu durum, ekonominin en emek yoğun sektörlerinden biri olan turizm sektöründe çalışan milyonlarca kişinin işini riske atmaktadır.

18. Turizm sektörünün KEİ ülkelerinin ekonomileri nezdindeki ağırlığı ve Bölgenin büyük turizm potansiyeli göz önüne alındığında, bu sektör KEİ Üye Devletlerinde salgından ciddi bir şekilde etkilenmiştir. KEİ, turizm açısından hassas bir bölgedir ve bu nedenle daha fazla etkilenecektir. Dünya genelinde alınan karantina önlemleri ve sınırların geçici olarak kapatılması gibi önlemler Karadeniz Bölgesinde turizm sektörünü olumsuz olarak etkilemiştir. Turizmden elde edilen büyük gelir düşüşüyle bağlantılı olarak, ulaşım, otel-restoran-kafe hizmetleri, işletmelerin doğrudan tüketicilere yönelik hizmetleri, yiyecek-ıçecek hizmetleri, eğlence, sanat vb. sektörler de salgından olumsuz olarak etkilenmiştir.

19. KEİ Üye Devletlerinin turizm kayıplarını azaltmaya yönelik bazı müdahaleleri arasında turistlerin cezbedilmesi maksadıyla karantina önlemlerinin gevşetilmesi, sınır kontrol formalitelerinin hafifletilmesi, yabancı turistlere sigorta paketlerinin sağlanması, sağlık ve güvenlik standartlarını uyumlu hale getirme girişimleri vb. yer almaktadır. KEİ Turizm İşbirliği Çalışma Grubu, 11 Haziran 2020 tarihinde, ilgili KEİ Üye Ülkeleri arasındaki turist akışının kademeli olarak eski haline döndürülmesinin sağlanmasına yönelik güvenlik ve sağlık önlemlerini düzenleyen "KEİ Koronavirüs Protokolleri"nin devreye alınması önerisi gibi öneriler doğrultusunda turizm alanında işbirliğinin yeniden başlamasına yönelik olarak ortak bir platformun geliştirilmesi sürecini görüşmüştür.

20. Salgın, büyük istihdam ve gelir kayıplarına neden olarak işgücü piyasasında kargaşaya yol açmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), yılın ikinci üç aylık döneminde dünya genelinde çalışma saatlerinde 400 milyon tam zamanlı işe denk ölçüde yüzde 14.0'lik bir azalma yaşanacağını tahmin etmektedir. İstihdam kayıpları arttıkça, küresel iş gücünün neredeyse yarısı geçim kaynaklarını kaybetme riski altına girmektedir.

21. COVID-19 krizi, Bölgedeki işgücü piyasalarını ve insanların istihdam fırsatlarını sert bir şekilde etkilemiştir. KEİ Üye Devletlerinde istihdam, temel olarak salgından en çok etkilenen sektörlerde yaşanan istihdam ve gelir kayıplarından etkilenmekle birlikte, yabancı ülkelerde çalışan KEİ Üye Devletlerinin vatandaşlarının sağladığı dövizlerin ve genel olarak uluslararası para transferlerinin azalmasından da etkilenmiştir. KEİ bölgesindeki tüm ülkeler bir sosyal güvenlik ağının oluşturulması, istihdamın korunması, en çok etkilenen şirketlere yardımda bulunulması, yarattıkları istihdamları korumaları yönünde işletmelerin desteklenmesi ve de işsizlerin ve en savunmasız sosyal grupların korunması konularında çaba göstermiştir.

22. Dünya Gıda Programı'nın öngörüsüne göre, COVID-19 salgınının neden olduğu olumsuz ekonomik etkilerin bir sonucu olarak, 2019 yılında 135 milyon kişi olan aniden şiddetli gıda

güvencesizliği ile karşı karşıya kalan insan sayısı 130 milyon kişi artarak 2020 yılında 265 milyon kişiye yükselecektir. COVID-19 salgını sırasında gıda güvencesizliğinde yaşanabilecek muhtemel bir artış dolayısıyla endişelenen birçok ülke, zirai faaliyetlerin temel bir iş kolu olarak güvenli bir şekilde yürütülmesine, marketlerin uygun fiyatlı ve sağlıklı gıdalarla tedarik edilmesine ve tüketicilerin de hareket kısıtlamalarına ve gelir kayıplarına rağmen gıdaya erişim sağlayıp bu gıdaları satın alabilmelerine yönelik özel çabalarını arttırmaktadır.

23. KEİ bölgesinde koronavirüs krizi ilerledikçe, yerli gıda tedarik zincirlerinde aksamaların meydana geleceğine dair bazı endişeler söz konusuydu. Karadeniz bölgesi, dünyanın diğer bazı bölge ve kıtaları ile karşılaştırıldığında göreceli olarak ciddi bir gıda kıtlığıyla karşı karşıya olmasada, COVID-19'un yayılmasına karşı verilen mücadele kapsamında alınan tedbirler nedeniyle gelecekte gıda fiyatlarında farklı seviyelerde enflasyonu söz konusu olabilir.

24. Salgının başlangıcında, Avrupa Birliği Üye Devletleri vatandaşların sağlığının korunması bağlamında farklı tepkiler vermiş ve karantina ile ilgili olarak alınan önlemler bir ülkeden diğerine farklılık göstermişti. Ekonomik gerilemenin üstesinden gelinmesine yönelik olarak sağlanacak destek paketleri üzerinde kolayca mutabakata varılamamış ve koordineli bir stratejiye ulaşılmasında zorluklar yaşanmıştı. AB Üye Ülkeleri ortak bir eylemde bulunamadıkları için virüse kendi ulusal imkanları ölçüsünde müdahale etmiştir.

25. Bununla birlikte toparlanma sürecinde adımlar ortaklaşa bir şekilde atılmıştır. COVID-19'un etkilerine yanıt olarak yeterli ve koordineli bir şekilde hareket eden Avrupa Birliği, AB Üye Devletlerinin COVID-19 kriziyle mücadele etmelerine yardımcı olmak amacıyla 3.1 milyar Avro tutarında ek fon sağlamak ve uyum fonlarını yeniden yönlendirmek suretiyle 2020 yılı bütçesini tadil etmiştir. Avrupa Birliği ayrıca yapısal fonların kullanımında ek esneklik sağlanmasına yönelik bazı önlemleri de kabul etmiştir. Koronavirüs Müdahaleleri Yatırımları Ek Girişimi olarak adlandırılan program AB üye Ülkelerinin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak farklı fonlar arasında para transfer edilmesine olanak tanımakta; bölgelerin AB finansmanına hak kazanmalarına yol açan koşulların askıya alınması nedeniyle kaynaklar en çok etkilenen bölgelere yeniden yönlendirilebilmekte; AB Üye Devletleri 1 Temmuz 2020 ile 30 Haziran 2021 tarihleri arasında salgının etkileri ile mücadele kapsamında kabul edilen destek programları kapsamında AB bütçesinden %100'e kadar finansman talep edebilmektedirler.

26. Salgına karşı AB'nin temel mali yanıtı AB Üye Devletlerinin ulusal bütçelerinden gelmiştir. Avrupa Komisyonu, AB Üye Devletlerinin COVID-19 kaynaklı ekonomik gerileme nedeniyle zorluk yaşayan şirketleri ve vatandaşları finansal olarak desteklemelerini mümkün kılacak şekilde AB Üye Devletlerin hükümetlerinin ekonomilere likidite sağlayabilmeleri amacıyla geçici devlet yardımı kurallarını kabul etmiştir. Ayrıca Avrupa Komisyonu, istisnai harcamaların karşılanması vb. amaçlar doğrultusunda işletmeleri ve çalışanları, kamu maliyesini ve mali politikaları desteklemek adına alınacak devlet yardımı önlemleri ile ilgili olarak AB mali kurallarının uygulanmasında maksimum esneklik sağlamıştır.

27. 23 Nisan 2020 tarihinde AB liderleri, krizin etkilerini hafifletmeyi amaçlayan bir AB kurtarma fonu kurmak için birlikte çalışmaya karar vermiştir. 27 Mayıs 2020 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa için bir kurtarma planı sunulmuştur. 21 Temmuz 2020 tarihinde AB liderleri, AB'nin salgının neden olduğu krizle başa çıkmasına yardımcı olmak amacıyla 750 milyar Avro tutarındaki AB'nin Gelecek Nesli adlı kurtarma paketi üzerinde anlaşmıştır. Kurtarma paketinin yanı sıra, AB liderleri 2021 ila 2027 yılları arasındaki dönem için 1074.3 milyar Avro'luk uzun vadeli bir AB bütçesi üzerinde de anlaşmıştır. Üç güvenlik ağı (çalışanlar, işletmeler ve üye devletler) kapsamında halihazırda yürürlükte olan 540 milyar Avro'luk fonla birlikte, AB'nin kurtarma paketlerinin tümünün yekünü 2364.3 milyar Avro'dur. Avrupa Yatırım Bankası Grubu, yeni bir Pan-Avrupa Garanti Fonu oluşturmuştur. Söz konusu Fon kapsamında, AB genelinde yer alan küçük ve orta ölçekli işletmeler için toplamda 200 milyar Avro'ya kadar kredi sağlanacaktır.

Avrupa İstikrar Mekanizması, mevcut ihtiyati kredi limiti temelinde Salgın Kriz Destek Fonunu tesis etmiştir. Bu Fon kapsamında da Avro bölgesi üye devletlerinin tamamına toplamda GSYİH'larının %2'sine kadar olmak üzere ve genel toplamda 240 milyar Avro tutarına kadar kredi sağlanabilecektir.

28. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), COVID-19 koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasına karşı hızlı müdahalede bulunulmasını amaçlayan bir dizi önlem almıştır. COVID-19'a yanıt olarak alınan önlemler şunlardır: tıbbi ürünlerin ve kişisel koruyucu ekipmanların ihracatına yönelik olarak geçici yasakların getirilmesi; belirli gıda ürünlerinin ihracatına yönelik olarak geçici yasakların getirilmesi; menşe şahadetnamesine yönelik prosedürlerin basitleştirilmesi ve geniş bir ürün yelpazesi için ithalat gümrük vergisi oranlarının sıfıra düşürülmesi.

29. 16 Mart 2020 tarihinde, Avrasya Ekonomik Komisyonu (AEK) Konseyi, "2019-nCoV Koronavirüs Enfeksiyonunun Önlenmesi ve de 2019-nCoV Koronavirüs Enfeksiyonunun Yayılmasının Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Avrasya Ekonomik Birliği Üye Ülkeleri tarafından Uygulanmasını Sağlamak Amacıyla Gümrük Birliği Komisyonunun Bazı Kararlarında Değişiklik Yapılması ve Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Bölgesine İthal Edilecek Malların Listesinin Onaylanması Hakkındaki" 21 sayılı Kararı kabul etmiştir. İthalat gümrük vergilerinin ödenmesinden muafiyet 30 Eylül 2020 tarihine kadar geçerli olacaktır. 24 Mart 2020 tarihinde, AEK Konseyi, "Avrasya Ekonomik Komisyonu Konseyi'nin 21 Nisan 2015 tarihli 'Tarife Dışı Düzenleme Tedbirleri hakkındaki' 30 Sayılı Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair" 41 sayılı Kararı kabul etmiştir. AEB'den kişisel koruyucu ekipmanların, koruyucu madde ve dezenfektanların, tıbbi kullanıma yönelik ürün ve malzemelerin ihracına geçici yasak getirilmiştir. AEK Konseyi, 25 Mart 2020 tarihinde gerçekleştirilen olağanüstü toplantısında, bahsi geçen türden önlemlerin uygulanması sırasında geniş bir yelpazedeki konularda AEB ülkelerinin ortak ve koordineli eylemlerine ilişkin 11 sayılı "COVID-19 Koronavirüsü Enfeksiyonunun Yayılmasının Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Uygulanması Hakkındaki" düzenlemeyi kabul etmiştir. 3 Nisan 2020 tarihinde, AEK Konseyi, COVID-19 koronavirüsü enfeksiyonunun yayılmasının olumsuz ekonomik sonuçlarını en aza indirmesi ve AEB ülkelerinde sosyal açıdan önemli malların eksikliğini önlenmesi amacı doğrultusunda kritik ithalat malları listesini onaylamıştır. Söz konusu listede yer alan malların 2020 yılının 1 Nisan ve 30 Haziran tarihleri (bu tarihler dahil olmak üzere) arasında AEB Devletlerine ithalatı, ithalat gümrük vergilerinden muaf olacaktır.

30. 10 Nisan 2020 tarihinde, Avrasya Hükümetlerarası Konseyi Üyeleri, AEB dahilinde alınacak kapsamlı tedbirler paketini kabul etmiştir. Söz konusu tedbirlerin ilk bölümünde, koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasının sonuçlarının önlenmesi ve en aza indirgenmesine yönelik sıhhi ve epidemiyolojik faaliyetlerin yürütülmesinde ilgili yetkili makamlar arasında etkileşimin düzenlenmesi amacıyla benimsenmiş olan bir acil stabilizasyon önlemleri paketi yer almaktadır. Kritik malların tedariği için ayrıca bir "yeşil koridor" oluşturulması da öngörülmüştür. Tedbirlerin ilk bölümünde ek olarak, kritik malların üçüncü ülkelere ihracatına tek bir geçici kısıtlama getirilmesini, istisnai bir ihtiyaç olarak koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasına müdahale edilmesi amacıyla geçici kısıtlamalar getirilmesini amaçlayan taslak ulusal yasal düzenlemeler hakkında AEB Ülkelerinin Başbakan Yardımcıları - AEK Konseyinin üyeleri – düzeyinde hızlı bir şekilde istişarelerin yürütülmesini ve teknik düzenlemeler vb. alanlarda yetkili makamlar arasında ilgili istişarelerin yürütülmesini öngören önlemler yer almaktadır. Tedbirlerin ikinci bölümü ise, toparlanma ve daha fazla ekonomik kalkınma için gerekli koşulların yaratılmasını amaçlamaktadır. Bu bölümde yer alan tedbirlerin odak noktasını, finansal piyasaların ve ödeme sistemlerinin makroekonomik istikrarının ve sürdürülebilir işleyişinin sağlanması, reel sektör işletmelerinin desteklenmesi ve bölgesel finans kuruluşlarının ekonomilerin desteklenmesine daha aktif bir şekilde katılımları oluşturmaktadır. Tedbirlerin ikinci bölümünde ek olarak, ticaretin daha da fazla dijitalleştirilmesine yönelik önlemler de yer almaktadır.

31. Koronavirüs enfeksiyonunun yaygınlaşması bağlamında Avrasya Ekonomik Birliğinde bazı malların ihracatına yönelik olarak AEK Konseyi tarafından daha önce getirilen kısıtlamaların azaltılmasına ilişkin kararlar 10 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kararlar, belirli türdeki kumaşların ve dezenfektanların üçüncü ülkelere ihracatını etkilemiştir. AEK Konseyi'nin 16 Haziran 2020 tarihli ve 78 sayılı "ilgili olarak izin prosedürünün tesis edildiği Avrasya Ekonomik Birliği'nin gümrük bölgesine ithal edilen ve (veya) Avrasya Ekonomik Birliği gümrük bölgesinden ihraç edilen mallar listesinde yapılan değişiklikler hakkındaki" Kararı 18 Haziran 2020 tarihinde yayınlanmış ve bu Karar temelinde 1 Temmuz 2020 tarihinden 31 Ağustos 2020 tarihine kadar (bu tarihler dahil olmak üzere) ayçiçeği tohumlarının ihracatına izin veren bir prosedür yürürlüğe girmiştir. 23 Haziran 2020 tarihinde AEK Konseyi'nin 27 Mayıs 2020 tarihli ve 53 sayılı "Avrasya Ekonomik Birliği Üye Devletlerinin 2019-nCoV koronavirüsü enfeksiyonunun yayılmasını önlemeye yönelik tedbirlerinin uygulanabilmesi amacıyla Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Bölgesine İthal Edilen Mallar Listesinde Değişiklik Yapılması Hakkında", Kararı yayınlanmıştır. 1 Temmuz 2020 tarihinde, AEK Konseyi'nin 31 Mart 2020 tarihli ve 43 sayılı Kararı ile tesis edilmiş olan belirli gıda ürünlerinin Avrasya Ekonomik Birliği ülkelerinden ihracatına yönelik yasak kaldırılmıştır.

III KEİ ÜYE DEVLETLERİNDEKİ DURUM

32. **Arnavutluk Cumhuriyeti** Hükümeti, COVID-19 nedeniyle 23 Mart 2020 tarihinde doğal afet durumu ilan etmiştir. Tecrit önlemlerine rağmen, ekonomik faaliyetlerin %50'den fazlası düşük kapasite ile devam etmiştir. Vaka sayısının kademeli olarak azalmaya başlamasıyla Arnavutluk, 27 Nisan 2020 tarihinde tedbirleri kademeli olarak gevşetmeye başlamıştır. 1 Haziran 2020 tarihinde toplu taşıma hizmetleri ve önemli kamusal ve kültürel etkinlikler hariç olmak üzere çoğu ekonomik faaliyet normal seyrine dönmüştür.

33. Arnavutluk Merkez Bankası Denetleme Kurulu COVID-19 salgınının etkilerini hafifletmek adına 25 Mart 2020 tarihinde faiz oranlarını ve yeni kredilerin maliyetlerini düşürmek suretiyle para politikasını gevşetmeye karar vermiştir. Ayrıca Arnavutluk Merkez Bankası, bankalarla işbirliği içerisinde, borçluların kredi taksitlerinin altı ay ertelenmesine olanak sağlamıştır. Mali müdahalelerle ilgili olarak ise, Hükümet, COVID-19 salgınından etkilenen bireyler ve işletmeler için toplamda 45 milyar Arnavutluk Lekine (GSYİH'nin % 2,8'i) karşılık gelen iki destek paketini onaylamıştır. Hükümetin koronavirüs salgınına yönelik olarak aldığı yedi önlem şu şekildedir: Tıbbi ekipman ve malzemeler veya tıbbi personel desteği için Sağlık Bakanlığı'na sağlanan 2.5 milyar Arnavutluk Leki (20 milyon Avro); devlet garanti fonu aracılığı ile çalışanların maaşlarını ödemekte güçlük çeken şirketlere sağlanan 10 milyar Arnavutluk Leki (80 milyon Avro); en acil ihtiyaçlar için sağlanan 6.5 milyar Arnavutluk Leki (53 milyon Avro); İnsani Yardım Faaliyetleri için Savunma Bakanlığı'na sağlanan 2 milyar Arnavutluk Leki (16 milyon Avro); öngörülemeyen herhangi bir acil durum için Bakanlar Konseyine yedek fon olarak sağlanan 1 milyar Arnavutluk Leki (8 milyon Avro); enerji tüketimi olan aktif aile veya küçük işletme borçlularının toplamda 15 milyar Arnavutluk Leki'ne (120 milyon Avro) kadar olan gecikmiş ödemelerinin kalıcı olarak silinmesi; 2020 yılının ikinci yarısında ve sonrasında 2 ila 14 milyon Arnavutluk Leki veya 20 ila 140 bin ABD doları tutarında ciroya sahip tüm işletmeler için gelir vergisinin yeniden planlanması.

34. Arnavutluk Hükümeti, Bakanlar Konseyi'nin Normatif Kanunları ve Kararları aracılığıyla, sosyal destek kapsamında vatandaşlar ve işletmelere yönelik olarak iki mali paket; sağlık sektörü için ek bütçe; insani yardım faaliyetleri dolayısıyla savunma sektörü için ek bütçe; ve diğer gerekli ve öngörülemeyen harcamalar için Yedek Fon'a ekstra bütçe sağlamıştır. Arnavutluk ayrıca önemli düzeyde girişimcilik ve çalışan desteğinin yanı sıra küçük işletmelere ve vatandaşlara da destek sağlamıştır. Ek olarak Arnavutluk, ekonominin tüm sektörlerindeki işletmelere yardımcı olmayı amaçlayan Devlet Garanti Fonu-I ve Devlet Garanti Fonu-II fonlarını da uygulamaya koymuştur.

35. Arnavutluk Merkez Bankası, koronavirüs salgınının vurduğu Arnavutluk ekonomisini desteklemek için yetki alanı dahilinde acil önlemler almıştır. Bu önlemler, Arnavutluk hükümetinin açıkladığı ve krizle başa çıkılmasına yönelik faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan mali faturanın bir bölümünün özel sektörden kamu sektörüne kaydırılmasını hedefleyen mali paketi mümkün kılan tamamlayıcı nitelikteki önlemlerdir. Para politikası alanında alınan önlemler, borçlanma maliyetinin düşürülmesini ve banka kredileri yoluyla ekonominin finansmanının sürekliliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Arnavutluk Merkez Bankası Denetleme Kurulu 25 Mart 2020 tarihinde faiz oranını %1.0'dan %0.5'e, gecelik kredi faizi oranını da %1.9'dan %0.9'a düşürmeye karar vermiştir. Şu ana kadar izlediği para politikasını güçlendirmek amacıyla Arnavutluk Merkez Bankası, haftalık olarak düzenlediği likidite enjeksiyonuna yönelik açık artırma şeklini bu yılın Mart ayının ortasından itibaren çok sınırlı bir ihaleden sabit fiyatlı bir ihaleye değiştirmiştir. Arnavutluk Merkez Bankası ayrıca 1 haftadan uzun süreli likidite enjeksiyon tutarını da arttırmıştır. Öte yandan Arnavutluk Merkez Bankası, Arnavutluk ekonomisinin ve Arnavutluk'un bankacılık sisteminin sağlığını değerlendirmeye devam etmektedir. Arnavutluk Merkez Bankası, mevzuatta ilgili değişiklikleri gerçekleştirmiş, bankalara yönlendirmede bulunmuş, bankaların kar dağıtımını 2020 yılının Haziran ayının sonuna kadar askıya almış ve 2020 yılı içerisinde ihracı gerçekleştirilecek menkul kıymetler veya mülkiyet hakları ile ilgili olarak bankaların Arnavutluk hükümetinin yabancı para cinsinden borçlanma senetleri işlemlerini kolaylaştırmıştır. Arnavutluk Merkez Bankası, bankaların ve banka dışı finansal kuruluşlarının, müşterilerinin kredi taksiti ödemelerini üç ay ertelemelerini kolaylaştırmıştır; Vali ve Başbakan'ın Kararı doğrultusunda, bankaların ve diğer finans kuruluşlarının, müşterilerinin kredi taksitlerinin yeniden vadelenmesine yönelik ihtiyaçlarını karşılamalarına izin vermiştir.

36. **Ermenistan Cumhuriyeti** Hükümeti, okulların kapatılması ve yüksek risk sınıfındaki ülkelerden gelen yabancı ülke vatandaşlarına seyahat yasaklarının getirilmesi de dahil olmak üzere ilgili kapsamda sıkı tecrit tedbirlerini uyguladığı ve ayrıca tecrit tedbirlerini ihlal edenlere para cezaları verdiği ulusal olağanüstü halini 11 Eylül tarihine kadar uzatmıştır. Sağlık durumunda kaydedilen iyileşme doğrultusunda, toplu taşıma faaliyetlerinin tekrar başlamasına, perakende işletmelerin ve restoranların yeniden faaliyete geçmelerine izin verecek şekilde, tecrit tedbirleri gevşetilmiştir. Tedbirlerin gevşetilmesi süreci, virüsün yayılma hızının azalması ile paralel olarak yürütülmektedir.

37. Ermenistan 2019 yılında %7.6 oranında (Avrupa'nın 2019 yılındaki en yüksek büyüme oranı) ekonomik büyüme kaydetmiştir. Ekonomideki yüksek büyüme oranları 2020 başında da devam etmiş, ancak yeni tip koronavirüs salgınının başlıca hizmet ve inşaat sektörleri üzerindeki olumsuz ekonomik etkisi nedeniyle ekonomik aktivitenin Mart ayından itibaren yavaşlamasıyla birlikte, Ocak - Haziran döneminde ekonomik aktivitede % 5.7 oranında bir düşüş yaşanmıştır. 2020 yılı genelinde ise, Ermenistan ekonomisinin, salgının bir sonucu olarak oluşan olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle, %2.0 oranında küçülmesi beklenmektedir. Ermenistan Hükümeti, ekonomik gerilemeyi önlemek ve ekonomik toparlanmayı teşvik etmek amacıyla, sosyal ve ekonomik yardımların yanı sıra özel sektör yatırımlarının desteklenmesine yönelik tedbirleri de içeren ve Ermenistan'ın 2020 yılı GSYİH'nin %2.3'üne karşılık gelen toplamda 150 milyar Ermenistan Dram (yaklaşık 311,4 milyon ABD Doları) tutarındaki sosyo-ekonomik yardım paketinin uygulanmasını planlamıştır. Söz konusu tedbirler dört geniş kategoride değerlendirilmektedir: (i) etkilenen işletmelere ve KOBİ'lere (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) kısa vadeli destek sağlanmasına yönelik 2-3 yıllık sübvansiyonlu krediler; (ii) sağladıkları istihdamı devam ettirmeleri için KOBİ'lere ve işletmelere sağlanan doğrudan sübvansiyonlar; (iii) girişimcilere ve firmalara verilen hibeler; ve (iv) COVID-19 salgını sonrası itibarıyla işi olmayan kişiler, çocuklu aileler, çocuk bekleyen aileler, mikro işletmeler, elektrik, su, doğal gaz gibi hizmetlere ilişkin faturaların ödenmesinde yardıma ihtiyaç duyan genel nüfus kesimleri dahil olmak üzere savunmasız gruplara

yapılan toplu ödemeler ve geçici olarak yarı zamanlı istihdam olanaklarının sağlanması. Ermenistan Hükümeti şu ana kadar 24 destek paketini kabul etmiş ve bu paketlere 73 milyar Ermenistan Dram'ı (137.9 milyon ABD Doları) tutarında ödenek tahsis etmiştir.

38. Ermenistan Milli Meclisi, COVID-19 koronavirüsü salgınının yayılmasına karşı mücadele kapsamında işletmelerin desteklenmesini amaçlayan mevzuat (vergilendirme vb.) değişikliklerini içeren bir paketi kabul etmiştir. Ermenistan Ulusal Meclisi ayrıca salgının etkileri ışığında devlet bütçesini tadil etmiş ve söz konusu değişiklikleri onaylamıştır. Ek olarak, Ermenistan Milli Meclisi dahilinde, COVID-19 koronavirüsü salgınının yayılmasına karşı mücadelede kullanılan araçların verimliliğini analiz etmek üzere bir parlamenter denetleme komisyonu kurulmuştur.

39. Salgına yönelik para politikası önlemleri ile ilgili olarak ise, Ermenistan Merkez Bankası (CBA) 17 Haziran 2020 tarihinde politika faizini bir kez daha 50 baz puan daha düşürerek politika faizinin yüzde 4.5'e gelmesini sağlamıştır. Bankalar arası piyasa faaliyetleri aktif olarak devam etmiş ve Ermenistan Merkez Bankası likidite ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilmiştir. Ermenistan Merkez Bankası, Ermenistan Dram'ının aşırı dalgalanmasını sınırlamak için 2020 yılı Nisan ayının başı itibarıyla birkaç döviz satışı ihalesi gerçekleştirmiş, ancak o zamandan bu yana Ermenistan Dram'ının güç kazanmış olması dolayısıyla Ermenistan Merkez Bankası tekrar döviz satın almak durumunda kalmıştır. Sonuç olarak, Ermenistan Dram'ının ABD doları karşısındaki seviyesi salgın öncesi seviyeye yükselmiş ve ödemeler dengesi veya sermaye kontrolleri kapsamında herhangi bir önlem alınmasına gerek olmamıştır.

40. Koronavirüsün vatandaşların sağlığı üzerindeki etkisini en aza indirmek amacıyla sosyal izolasyon tedbirlerinin uygulanması **Azerbaycan Cumhuriyeti** ekonomisini etkilemiştir. Salgının sonuçları ve petrol fiyatlarındaki istikrarsızlık sonucunda ekonomik aktivite azalmış, ekonomik denge bozulmuş ve getirilen kısıtlamalar üretim-işleme-tüketim zincirinde kesintilere yol açmıştır. Dünya petrol fiyatlarındaki düşüşün bir sonucu olarak, Azerbaycan ürünlerinin ihracatında bir düşüş (parasal olarak) olmuştur, bununla birlikte ihracatı (sadece %5 azalmıştır) ithalatının üstünde kalmaya devam etmiştir.

41. Genel olarak Azerbaycan Hükümeti'nin koronavirüs salgınına karşı verdiği mücadele modeli "dünya ile dayanışma, vatandaşa karşı sorumluluk" olarak adlandırılabilir. Karantina döneminde 130 bin girişimciye maddi yardımda bulunulurken, bu rakam söz konusu girişimcilerin çalışanlarına verecekleri maaşlar için sağlanan destekler de dikkate alındığında 310 bin kişiye ulaşmıştır. Koronavirüs salgınından etkilenen iş adamlarının başvurarak en kısa süre içerisinde üç milyon Azerbaycan Manat'ına (yaklaşık 1.479.840 Avro) varan tutarlarda kredi alabileceği bir girişimciler için elektronik kredi platformu (e-edf.gov.az) Ekonomi Bakanlığı tarafından geliştirilerek iş adamlarının kullanımına sunulmuştur. Üstelik bu kredilerin geri ödemeleri kredinin alındığı tarihin 12 ay sonrası itibarıyla başlayacaktır. Azerbaycan Hükümeti, işletmelere doğrudan mali yardım sağlamanın yanı sıra, girişimcilerin tercihli kredilere erişebilmeleri için yeni fırsatlar da sunmaktadır. Ekonomi Bakanlığı tarafından geliştirilen önlemler paketi, koronavirüsün ekonomik sonuçlarının sadece salgın dönemi boyunca en aza indirgenmesini değil, aynı zamanda reel sektördeki faaliyetlerin salgın sonrası dönemde de desteklenmesini amaçlamaktadır. Koronavirüs salgınının, 2020 yılının ilk üç aylık döneminin sonundan itibaren ulusal ekonominin kilit sektörleri üzerindeki olumsuz etkisi, iş ortamının iyileştirilmesi nedeniyle minimum düzeyde kalmıştır. Diğer taraftan, devlet bütçesine giren her dört Azerbaycan Manat'ından üçünü sağlayan özel sektör önemini korumaktadır.

42. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı öncülüğünde gerçekleştirilen reformlar ve iş ortamının iyileştirilmesine ve ekonomik şeffaflığın sağlanmasına yönelik tedbirler, salgın sonrasında kısa sürede ülke ekonomisine verilen zararı en aza indirecek ve ekonomik aktiviteyi yeniden canlandıracaktır. Cumhurbaşkanlığının izlediği politika, salgının genel nüfusun sağlığı

üzerindeki etkisinin en aza indirgenmesini ve diğer yandan girişimciler, çalışanlar vb. taraflar üzerindeki etkilerinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Gerçekleştirilen reformların önceliği, yeniliklerin ülke ekonomisine uygulanmasıdır. Özellikle, Azerbaycan'ın Davos Ekonomik Forumu Dördüncü Sanayi Devrimi kapsamında gerçekleştirilen bölgesel faaliyetlerdeki öncü rolü ve Davos Ekonomik Forumu Dördüncü Sanayi Devrimi Bölgesel Merkezi'nin ülkede kurulmasına ilişkin mutabakat, Azerbaycan'ın yeniliği destekleyen ve de yenilikçi ve teknolojik gelişmeye katkıda bulunan bir ülke olduğunu göstermektedir. Salgın sonrası dönemde gerçekleştirilecek reformlar ekonomide inovatif değer artmasına ve çeşitlendirme eğilimlerinin artışına neden olacak şekilde teknolojik inovasyonu destekleyecektir. Söz konusu reformlar önümüzdeki dönemde yeniliklerin, ekonominin petrol dışı sektörlerindeki öncü rolünü güçlendirecektir. Azerbaycan'da iç ve dış kaynaklar kullanılarak yeni bir yatırım fonunun oluşturulması olasılığı halihazırda tartışılmakta olan bir konudur. Bu amaçla, ilgili alandaki uluslararası deneyimler incelenmekte olup, kamuoyu, yapılan çalışmaların sonuçları hakkında zaman içinde bilgilendirilecektir. Bu yılın sonu itibarıyla Azerbaycan ekonomisinin toparlanması ve girişimciliğin teşvik edilmesine devam edilmesi beklenmektedir. Halihazırda organize sanayi bölgelerine yoğun bir ilgi söz konusudur.

43. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi, 2020 yılı Devlet Bütçesi Kanununda değişiklikler yapmış ve salgının iş ve istihdam üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak adına bir dizi tedbiri kabul etmiştir. Mali çerçevenin yeni versiyonu, ekonomide %3'lük bir daralmanın gerçekleşeceği ve 3.5 milyar Bulgar Levası (yaklaşık 1.789.521.584 Avro) açık verileceği senaryosuna göre hazırlanmıştır. Söz konusu bütçe değişikliği, Bulgaristan'ın Acil Durum Halinde İşsizlik Risklerinin Azaltılmasına Yönelik Destek kapsamında Avrupa fonlarına ve Pan-Avrupa Fonuna katılabilmesine olanak sağlayacaktır. Eş zamanlı olarak, Ekonomi Bakanlığı ve ekonomi alanındaki bir dizi devlet kurumu çeşitli etki azaltma önlemleri uygulamaya başlamıştır. Örneğin, Bulgaristan Kalkınma Bankası, ücretsiz izne ayrılan çalışanlar ve COVID-19 salgını nedeniyle geçici olarak çalışamayacak durumda olan serbest meslek sahipleri için Faizsiz Kredi Programı ve de mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen bir Portföy Garanti Programı uygulamaktadır.

44. “Yenilikçilik ve Rekabet Edebilirlik” (OPIC) başlıklı Operasyonel Program, OPIC kapsamında kullanılmayan mali kaynağın küçük ve orta ölçekli işletmelere verilmesini öngörmekte olup, “COVID-19 salgınının ekonomik sonuçlarının üstesinden gelinmesine yönelik olarak mikro ve küçük işletmelere destek” prosedürü kapsamında 173.000.000 Bulgar Levası (yaklaşık 88.453.495 Avro) hibe şeklinde sağlanmış, Temmuz ayında ise, Bulgaristan'daki orta ölçekli işletmelere hibeler yoluyla işletme sermayesi sağlanması hedefiyle, “COVID-19 salgınının ekonomik sonuçlarının üstesinden gelinmesine yönelik olarak mikro ve küçük işletmelere destek” kapsamındaki projelere yönelik olarak 200.000.000 Bulgar Levası (yaklaşık 102.258.376 Avro) bütçeli bir seçimli bir prosedür açıklanmıştır. Finansal Araçlar Fon Yönetimi tarafından uygulanan finansal araçlar aracılığıyla KOBİ'lere işletme sermayesi ve yatırım fonu sağlanmasına yönelik tedbirler de “Yenilikçilik ve Rekabet Edebilirlik” (OPIC) başlıklı Operasyonel Program kapsamında planlanmıştır. Finansal araçların bütçesi yaklaşık 160 milyon Bulgar Levası'dır (yaklaşık 81.806.700 Avro). Ek olarak, Ekonomi Bakanlığı, JER-009/9 sayılı ve “Ticaret Finansmanı Aracı” başlıklı portföy garanti fonunun değiştirilmesine yönelik olarak Avrupa Yatırım Fonu tarafından sunulan bir öneriyi onaylamıştır. İlgili değişiklikler arasında garanti oranının %50'den %80'e yükseltilmesi, işletme sermayesinin ve ticari alacakların finansmanının yanı sıra işlem değerinin %30'una kadar yeniden finansman da dahil olmak üzere vesikalı finansmana yer verilmiştir.

45. Salgının olumsuz sonuçlarını hafifletmek adına Bulgaristan İhracat Sigortası Kurumu tarafından çok sayıda önlem uygulanmıştır. Ayrıca Ekonomi Bakanlığı, koruyucu, sıhhi ve hijyenik malların pazarlara tedarikinin sağlanmasına yönelik olarak gerekli organizasyonu tesis etmiştir. Yurtdışındaki Bulgaristan Ticari ve Ekonomik İşler Ofisleri, koruyucu maske, eldiven vb. ürünlerin

üreticileriyle iletişime geçerek teslimatlarında yardımcı olmuştur. Ekonomi Bakanlığı, bir taraftan ülke sınırları dahiline ve haricine yönelik tedarik zincirlerinin devamlılığının sağlanmasına yardımcı olurken, diğer taraftan da ilaç endüstrisinin COVID-19'a karşı eylemde bulunulması ve çözüm üretilmesi yönündeki aktif talepleri göz önüne alındığında, Bulgaristan'ın klinik gelişmeler için uygun bir adres olarak potansiyel sağlık ortakları arasında tanıtımını yapmak için çalışmaktadır.

46. Ulusal Üçlü Anlaşma'nın uygulanabilmesi için alınması önerilen yeni önlemler şunlardır: az gelişmiş ve geri kalmış bölgelerde yatırımların teşvik edilmesine yönelik önlemlerin geliştirilerek uygulanması; ticari faaliyetlerin idari açıdan düzenlenmelerinin ve kontrol edilmelerinin sınırlandırılmasına ve zımni anlaşmanın kapsamının genişletilmesine yönelik çabaların sürdürülmesi; ve devletin ve sosyal ortakların kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı çalışma, yolsuzluk, tekelleşme ve kartellerle mücadeleyle yönelik ortak ve tutarlı politika ve tedbirleri uygulama çabalarının birleştirilmesi. Ekonomi için önemli ve Yatırım Teşvik Yasası (IPA) kapsamında onaylanmış olan projeleri hayata geçiren yatırımcıların, işleme endüstrisindeki projelerin hibeler verilerek desteklenebilmesi için yeni bir mali önlemin eklenmesi de dahil olmak üzere Yatırım Teşvik Yasası Uygulama Yönetmeliği'nin değiştirilmesi ve de söz konusu Yönetmeliğe ilavelerde bulunulması yoluyla, desteklenmesi planlanmaktadır. Ayrıca, işleme, tarım ve gıda sektörlerinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmeleri finanse etmek amacıyla ticari bankalarla ortaklaşa şekilde yeni bir sigorta ürününün geliştirilmesi de planlanmaktadır.

47. “Yenilikçilik ve Rekabet Edebilirlik” (OPIC) başlıklı Operasyonel Program kapsamında alınacak yeni tedbirlerle ilgili olarak, otobüs endüstrisinde ve de spor, eğlence ve eğlence alanlarında faaliyet gösteren mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere işletme sermayesi sağlamak amacıyla 2020 yılının Ağustos ayında yeni prosedürlerin; COVID-19'un sonuçlarını doğrudan ele alan yatırımlar için KOBİ'lere sağlanması planlanan mali yardımların ve Uyumluluk ve Avrupa Bölgeleri için AB Kurtarma Yardımı Girişimi (REACT-EU) kapsamında dijital ve yeşil ekonomiye geçiş hazırlıkları için yatırım desteğinin başlatılması planlanmaktadır. Ufuk (Horizon) 2020-2024 dönemindeki özel uygulama tedbirleri, toplam 150 milyon Avro tutarındaki gösterge bütçe kapsamındaki COVID-19'un etkilerini doğrudan ele alan tedbirleri ve de toplam 100 milyon Avro tutarındaki gösterge bütçe kapsamındaki dijital ve yeşil ekonomiye geçişe ilişkin hazırlık niteliğindeki tedbirleri içermektedir.

48. **Yunanistan Cumhuriyeti** Hükümeti, diğer Avrupa Birliği (AB) Üye Devletleri ile üzerinde mutabık kalınan önlemler doğrultusunda, salgın kaynaklı krizin sonuçlarıyla başa çıkılabilmesi ve ekonominin toparlanmasını desteklemek adına yeterli tedbirleri almıştır. Yakından takip edilmekte olan salgın kaynaklı krizin gelişimine bağlı olarak gelecekte ilave önlemlerin alınması söz konusu olabilecektir. Yunanistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı tarafından COVID-19 salgınının olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla yürürlüğe konulan devlet politikaları ve alınan ekonomik destek tedbirleri kapsamında son aylarda uygulamaya konulan tedbirler, kamu maliyesine ilişkin tedbirler, parasal tedbirler ve finansal tedbirler olmak üzere üç ayrı kategoride sınıflandırılabilir.

49. Kamu maliyesine ilişkin tedbirler, Katma Değer Vergisi (KDV) ile ilgili olarak alınan önlemleri (alkolsüz içecekler, tüm yolcu taşımacılığı işlemleri ve sinema biletlerine ilişkin KDV ödemelerinin 13% oranındaki indirimli oran üzerinden yapılabileceği sürenin 4 ay süreyle uzatılması; sıhhi ürünlere yönelik KDV oranının %6'ya indirilmesi; COVID-19'un yayılmasına karşı mücadelesinde Yunanistan Hükümeti'ne destek olunması amacıyla bağışlanan mal ve hizmetlerden KDV alınmaması; ve KDV ödemelerinin ertelenmesi), vergi ödemelerinin ertelenmesini (diğer vergi yükümlülükleri ödemelerinin ertelenmesi; planlaması yapılmış vergi taksidi ödemelerinin ertelenmesi ve vadesi gelen vergi ödemelerinin ertelenmesi), vergi iadelerinin iyileştirilmesini (30.000 Avro'ya kadar olan hak kazanılmış tüm vergi iadeleri tutarlarının ödemelerinin derhal gerçekleştirilmesi; KDV hariç vergi yükümlülüklerinin zamanında ödenmesi durumunda %25 oranında indirim sağlanması ve KDV'nin zamanında ödenmesi durumunda ise diğer vergi

yükümlülükleri nezdinde %25 oranında mahsuplaşmanın sağlanması), gelir vergisi düzenlemelerini (kiralayanların COVID-19 salgınının olumsuz etkileri nedeniyle kira bedellerini tahsil edememeleri veya %40 oranında indirimli şekilde tahsil etmiş olmaları durumunda, söz konusu tutarlar üzerinden gayrimenkul gelir vergisi ödememelerinin sağlanması; hem bireyler hem de işletmelerin 2019 yılına ait yıllık gelir vergisi beyannamelerini verebilecekleri son tarihin 28 Ağustos 2020 tarihine ertelenmesi; gerçek ve tüzel kişilerin 2019 yılına ait yıllık gelir vergisi ödemelerini yapabilecekleri taksit sayısının arttırılması; tek seferde ödenmesi durumunda ödenmesi gereken gelir vergisi tutarından %2 oranında indirim yapılması; hizmetler sektöründe faaliyet gösteren, KDV'ye tabi olan ve KDV'ye tabi olan yıllık cirolarının %50'sinden fazlasını 2019 yılının üçüncü üç aylık döneminde elde eden işletmelerin gelir vergisi ön ödemesi ödememeleri; hava ve deniz yolu taşımacılığı sektörüne dahil işletmelerin gelir vergisi ön ödemesi ödememeleri; KDV'ye tabi olan diğer işletmelerin gelir vergisi ön ödeme tutarlarının, 2020 yılının ilk yarısında cirolarında kaydedilen yüzde düşüşe bağlı olarak %30 ila %70 arasında azaltılması; ve KDV'ye tabi olmayan işletme geliri elde eden kişilerin gelir vergisi ön ödeme tutarlarının yarıya indirilmesi) içermektedir.

50. Parasal önlemler, iade edilebilir ön ödeme/peşin ödemeleri (vergilendirilmekten, haczedilmekten, herhangi bir yükümlülüğe karşı mahsup edilmekten muaf Devlet Yardımlarına yönelik tadil edilmiş AB geçici çerçevesi uyarınca, salgından olumsuz etkilenen işletmelere özel bir parasal Devlet sübvansiyonu sağlanması; personel istihdam etmeyen bireysel işletmelerin de ön ödeme programına dahil edilmeleri), ve devlet garanti tedbirlerini (Devlet Yardımlarına yönelik tadil edilmiş AB geçici çerçevesi kapsamında Yunanistan Kalkınma Bankası tarafından teminat verilmesi yoluyla ekonominin desteklenmesine yönelik programın kabul edilmesi) içermektedir.

51. Finansal tedbirler, ticari ve ikamet edilen birincil konut kiralalarında (faaliyetleri durdurulan veya etkilenen işletmeler, iş sözleşmesi askıya alınan çalışanlar ve öğrenciler için) %40 indirim; etkilenen işletmeler ve turizm sektörü tarafından düzenlenen banka çeklerinin vadelerinin ve son ödeme tarihlerinin uzatılmasını; etkilenen işletmeler için (Banka'nın kararı doğrultusunda) kredi geri ödemelerinin (anapara tutarına ilişkin) ertelenmesini; tamamen elektronik yollarla tamamlanan işlemlerin sürelerinin uzatılmasını; ve el konulan etil alkolün antiseptik üretimi amacıyla Sağlık Bakanlığı'na devredilmesini öngörmektedir.

52. **Moldova Cumhuriyeti** Hükümeti enfeksiyonun yayılmasını sınırlandırmak için, olağanüstü hal sırasında rekabetçi piyasada sağlanan belirli hizmetlerin (ulaştırma, çeşitli ticaret sektörleri, genel nüfusa sağlanan bir dizi hizmet) ve kamu hizmetlerinin (eğitim, kamu yönetimi) durdurulması veya geçici olarak sınırlandırılması da dahil olmak üzere, çok çeşitli önlemleri kabul etmiştir. Kaydedilen ekonomik, sosyal ve çevresel ilerlemeyi tam anlamıyla dengeleyecek yeni bir kalkınma alanı 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ne ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (SKH'ler) uygun olarak gözden geçirilerek tasarlanmıştır. Moldova Hükümeti'nin acil olarak aldığı önlemler, orta ve uzun vadede politika önceliklerine dikkat çekilmesi ve yanı sıra salgından en çok etkilenen sektörlerle yönelik olumsuz ekonomik sonuçları ortadan kaldırılması ve salgının olumsuz ekonomik sonuçlarının diğer sektörlerle yayılmasının önlenmesi olmuştur. Ek olarak, azalan ve zayıflayan insan sermayesine ilişkin orta ve uzun vadeli politikadan, zayıf rekabet politikasından, üretkenliğin gerilemesinden ve artan göçten kaynaklanan önceliklerin takip edilmesi önemli olmuştur. Kısa vadede yetkili makamlar, tıbbi ekipmanların ve tıbbi personelin teminine, virüsün yayılmasının yavaşlatılmasına ve sağlık hizmetleri sistemlerinin taşıdığı azami yükün azaltılmasına yönelik tedbirlere, mali istikrarın ve finansmana erişimin sağlanmasına, finans sektörünün istikrarlı bir şekilde sürdürülmesine ve aynı zamanda yeterli likidite sağlanmasına, salgından etkilenen kişilerin korunmasına ve de işletmelerin hayatta kalmalarına ve çalışanlarını elde tutmalarına yardımcı olunmasına odaklanmıştır.

53. Öte yandan, Moldova Ekonomi ve Altyapı Bakanlığı (MEI), salgının etkilerinin düzelmesi ihtimaline ilişkin yüksek derecedeki belirsizliği de hesaba katarak, ekonominin daha uzun bir süre kapalı kalmasının ve ekonomik toparlanmanın daha yavaş olmasının öngörüldüğü alternatif bir tahmini senaryo hazırlamıştır. Bu senaryoya göre, 2020 yılında Moldova'nın GSYİH'nin (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) yaklaşık %6 oranında azalması, 2021 yılında ise ekonominin kademeli olarak yeniden toparlanmasıyla birlikte yaklaşık %4 oranında büyümesi beklenmektedir.

54. Krizin kısa vadeli etkilerinin hafifletilmesi konusunun acil olarak ele alınması gerekmiştir. Moldova Ekonomi ve Altyapı Bakanlığı, COVID-19 bağlamında 2020-2021 dönemi için üç hedefe dayalı bir ekonomik önlem planının hazırlanmasına ilişkin bir süreç başlatmıştır. Söz konusu üç hedef: etkinin sınırlandırılması, toparlanma ve dönüşümdür. İlk hedefin elde edilmesine yönelik tedbirler, ekonomik şokun daha fazla yayılmasının önlenmesi ile ilgili olacaktır. İkinci hedefin elde edilmesine yönelik tedbirler, işletme sermayesine erişimin kolaylaştırılması; yatırım sermayesine erişimin kolaylaştırılması; piyasalara erişimin kolaylaştırılması, yeni niş pazarların ve fırsatların tespit edilmesi; ve birikimleriyle ülkeye geri dönen ve büyük bir potansiyel kaynağı olan göçmenler tarafından açılan işletmeler de dahil olmak üzere yeni işletmelerin açılmasının kolaylaştırılması ile ilgili olacaktır. Üçüncü hedefin elde edilmesine yönelik tedbirler ise, bir bütün olarak ekonominin iç dayanıklılığının ve sağlamlığının artırılması; orta vadede daha sürdürülebilir bir büyüme için gereken zeminin hazırlanması; ve sosyal ve coğrafi açıdan daha kapsayıcı bir ekonomik büyüme sağlanmasına yönelik olarak iç rezervlerin belirlenmesi vb. gibi ekonomiyi olası yeni COVID dalgalarına ve benzer enfeksiyonlara hazırlayacak olan kısa vadeli etkiye sahip bir dizi önlem olacaktır.

55. **Romanya**'da 16 Mart ila 14 Mayıs 2020 tarihleri arasında olağanüstü hal ilan edilmiştir. İlgili tecrit önlemleri bağlamında, gerekli olmayan tüm ekonomik faaliyetler durdurulmuş ve yurt içi seyahatler katı bir şekilde sınırlandırılmıştır. Virüsün insidansının azalmasıyla birlikte 15 Mayıs itibarıyla bazı ekonomik sektörler kademeli olarak yeniden açılmış ve Romanya bir sonraki aşama olan alarm durumuna girmiştir. Ayrıca Romanya Hükümeti salgın bağlamında ülke ekonomisini ve yatırımları desteklemek için çeşitli önlemler almıştır.

56. COVID-19'un yarattığı krizin ilk aşamasında, Romanya Hükümeti, ekonomik ve sosyal açıdan, esas olarak, mevcut üretim ve ticaret zincirlerini mümkün olduğunca faaliyette tutarak, ekonomide mümkün olduğu kadar çok istihdamı sürdürmeyi hedeflemiştir. Devlet tarafından sağlanan mali yardımlar nüfus sağlığı; temel ihtiyaçların (gıda, ilaçlar, biyositler) üretimi, dağıtımını ve satışı; temel altyapı hizmetlerinin işletilmesi (ulaştırma ve iletişim); kamu hizmetlerinin sağlanması (elektrik ve ısıtma, su, doğal gaz, sanitasyon); ve asayiş ve barışın sağlanması gibi temel alanlara yönlendirilmiştir. Krizin ikinci aşamasında, Avrupa Birliği'nin Birliğin tamamının ekonomisini yeniden canlandırmaya yönelik çabalarıyla koordineli bir şekilde ele alınması gereken somut uygulama adımları yoluyla ülkenin ekonomik açıdan canlandırılabilmesi için bir plana ihtiyaç vardır.

57. Devlet ulusal ekonomiyi sürekli olarak izlemekte ve Hükümet de iş dünyasının temsilcilerinin tüm taleplerine karşı açık bir tutum sergilemektedir. salgın bağlamında kamu otoritelerinin yerel iş çevrelerine sağladığı destek, dayanışma sağlamak ve girişimcilere ve yatırımcılara güven vermek için gereklidir. Devletin rolü esas olarak, ekonominin istikrara kavuşturulmasını ve iş çevrelerinde güvenin yeniden tesis edilmesini amaçlayan "belirsizliği azaltıcı" olarak adlandırılabilir bir roldür.

58. Romanya Hükümeti, Romanya Merkez Bankası (BNR) ile birlikte, başlıca bazı hedefler doğrultusunda acil bir şekilde bir mali ve parasal teşvik paketini kabul etmiştir. Söz konusu hedefler; teknik işsizlik ödemelerinin yapılmasını; vergi ödemelerinin ertelenmesini; ve kredi faiz oranlarının veya kredi faiz oranlarında yapılacak olan artışların askıya alınmasını/ertelenmesini içermektedir. Hükümet düzeyinde alınan mali önlemler ve bütçe önlemleri; sağlık sistemine ek

fonların tahsisini; serbest meslek sahiplerinin maaşlarının kısmen karşılanması da dahil olmak üzere, ekonomideki ortalama brüt maaşın %75'i tutarında bütçe veya Avrupa teknik işsizlik kaynaklarından maaş ödemesi yapılmasını; vergi ödemelerinin olağanüstü hal/alarm durumu sırasında ve olağanüstü halin/alarm durumunun sona ermesinden 30 gün sonrasına kadar ertelenmesini; KOBİ'lere yönelik olarak, daha sonra 30 milyar Rumen Ley'ine (6.198.150.697 Avro) yükseltilecek olan 15 milyar Rumen Ley'i (yaklaşık 3.099.266.767 Avro) tutarında başlangıç garantilerini; KDV iadelerinin daha hızlı bir şekilde yapılmasını; ödenmemiş borçları bulunan borçlulara yönelik icra takiplerinin askıya alınmasını; emlak vergisi ödemelerinin üç ay ertelenmesini; ve %10 oranındaki ikramiye uygulamasına devam edilmesini içermektedir.

59. Romanya'nın gelecekteki ekonomik kalkınmasının temelini kamu ve özel sektör yatırımları oluşturacaktır. 1 Temmuz 2020 tarihinde Romanya Hükümeti, ulusal ekonominin toparlanmasının daha da desteklenmesi adına Ulusal Yatırım ve Ekonominin Yeniden Başlatılması Planını başlatmıştır.

60. Ekonominin ve kamu yönetiminin dijitalleştirilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda halihazırda farklı gelişme aşamalarında bulunan ulusal düzeyde bir dizi dijital inovasyon merkezi oluşturulmuştur. Romanya'nın Dijitalleştirilmesi Kurumu kurulmuş olup, ilgili olarak, 2021-2027 Dönemi Ulusal Araştırma, İnovasyon ve Akıllı Uzmanlaşma Strateji belgesi ve de 2021-2027 Dönemi Akıllı Büyüme ve Dijitalleştirme Operasyonel Programı çerçeve belgesi tamamlanma aşamasındadır.

61. 27 Mayıs 2020 tarihinde Avrupa Komisyonu, Avrupa Topluluğu düzeyinde ekonomik iyileşme vizyonunu ifade eden COM(2020)456 sayılı ve AB Kurtarma Planı başlıklı Tebliğin nihai versiyonunu sunmuştur. Bu plan kapsamında Romanya'nın ilgili fonlardan toplamda 33 milyar Avro'nun üzerinde fon sağlaması öngörülmektedir.

62. **Rusya Federasyonu** Federal Meclisi, vatandaşları, küçük ve orta ölçekli girişimcileri ve endüstrileri desteklemek adına derhal bir dizi krizle mücadele yasasını kabul etmiştir. Söz konusu yasalar arasından özellikle dikkate değer olan, Rusya Federasyonu Hükümeti'ne birleşik devlet acil durum önleme ve ortadan kaldırma sisteminin koordinasyon organı olarak hareket etme hakkı veren Yasadır. Söz konusu Yasayla Rusya Federasyonu Hükümeti, yüksek alarm rejiminin veya acil durumların başlatılmasına ilişkin kararlar alma ve yanı sıra bu rejimler sırasında bağlayıcı davranış kurallarını tesis etme konularında yetkili kılınmıştır. Salgın sırasında vatandaşların sosyal korumasını arttırmayı amaçlayan yasalar, 1 Nisan-31 Aralık 2020 tarihleri arasında geçici iş göremezlik yardımlarının belirlenmesi için özel bir prosedürün oluşturulmasını ve böylece sosyal koruma desteği alabilecek işsiz vatandaşların sayısının artırılmasını öngörmektedir. Olumsuz epidemiyolojik durum nedeniyle işini kaybeden vatandaşlarla ilgili bilgilerin hızlı bir şekilde alınabilmesini sağlamak adına bazı önlemler alınmıştır. Sıhhi ve epidemiyolojik kuralların ihlaline yönelik idari ve cezai yükümlülükler daha caydırıcı hale getirilmiştir.

63. Rusya Federasyonu Hükümeti ve Rusya Federasyonu'nun kurucu bölgelerinin yetkili yerel yönetimleri, bölgelere ve belediyelere acilen destek sağlayabilecek şekilde bütçe tahsisatlarının bölgeler ve belediyeler arasında yeniden dağıtılması (dağıtılması) konusunda kararlar alma konusunda 2020 yılında yetkilendirilmiştir. Rusya Federasyonu'nun kurucu bölgelerinin bütçe kredisi borçlarını geri ödeme yükümlülüğü bu yıl için iptal edilmiştir. Merkez Bankası Kanununda, bireylerin ve küçük ve orta ölçekli girişimcilerin kredi ödemelerinin ertelenmesini düzenleyen değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca Bütçe Yasası da, Rusya Federasyonu'nun devlet garantilerinin yerli işletmeler açısından kullanılabilirliğinin artırılması ve yerel ekonominin geliştirilmesi ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi için kaynak bulma konusunda bölgelere daha fazla manevra sağlanması doğrultusunda değiştirilmiştir. 2021 yılından başlayarak, bir bölgeden diğer bir bölgeye kredi verilmesine yönelik kısıtlamalar da kaldırılacaktır. Yine Rusya Federasyonu Başkanı'nın,

doktorların gelir vergisinden muaf tutulmalarına, doktorlara tazminat ödenmesine ve yeni koronavirüs enfeksiyonuna yönelik teşhis (tedavi) amaçlı kişisel koruyucu ekipmanları, test sistemlerini ve tıbbi ekipmanları satın alan kuruluşlar da dahil olmak üzere kurumlar vergisi yükünün azaltılmasına yönelik talimatının derhal uygulanması amacıyla bir yasa daha yürürlüğe sokulmuştur.

64. Koronavirüs salgını nedeniyle kısıtlamaların uygulandığı dönem boyunca federal düzeyde ulusal tedbirler alınmış ve Rusya Federasyonu'nun kurucu bölgeleri, Rusya Hükümeti ile koordineli olarak yerel duruma göre kendi eylemlerini planlayabilecek şekilde ek yetkilere sahip olmuştur. İnşaat, otomotiv endüstrisi, ulaştırma, hafif sanayi, tarım, turizm gibi kilit endüstrileri desteklemek amacıyla özel tamamlayıcı kararlar alınmıştır.

65. Salgın sırasında, devletin ve Rusya Merkez Bankası'nın ekonomiye ve vatandaşlara sağladığı toplam mali destek tutarı yaklaşık 6 trilyon Rus Rublesi'ne (yaklaşık 67,5 milyar Avro) ulaşmıştır. Söz konusu toplam mali destek tutarı, federal bütçeden doğrudan finansman sağlanmasına yönelik mekanizmaları, hükümet garantilerini, vergiler ve zorunlu ödemeler de dahil olmak üzere çeşitli faydalar ve muafiyetler sağlanmasına yönelik olarak yapılan bütçe harcamalarını, vergilerin ve zorunlu ödemelerin (taksitler) ertelenmesini ve idari yüklerin azaltılmasına yönelik tedbirleri içermektedir. Genel olarak, Rusya Federal Vergi Servisi'ne göre, vergi gelirlerinden yapılan tasarrufların (sigorta primlerinin %30'dan %15'e düşürülmesi, vergi erteleme hükümleri, bu yılın ikinci çeyreğinde vergi ödemelerinden muafiyet) miktarı ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere (KOBİ'ler) yapılan ödemeler 756 milyar Rus Rublesi'ne (yaklaşık 8,5 milyar Avro) ulaşmıştır. Vatandaşlara ve işletmelere yönelik kredi destek önlemleri arasında ise, kredi geri ödemelerinin ertelenmesi, kredilerin yeniden yapılandırılmasına yönelik programların ve de çeşitli hükümet destekli imtiyazlı kredi programlarının uygulanması yer almaktadır. İşletme sermayelerinin ve böylece istihdamın korunması için stratejik işletmelere yönelik olarak uygulanan imtiyazlı kredi verme programı kapsamında 436 milyar Rus Rublesi (yaklaşık 4,9 milyar Avro) tahsis edilmiştir. Rusya Merkez Bankası, borçluların çıkarlarının korunmasını, kredilendirme sürecinin sürdürülmesini ve mali kurumlar üzerindeki düzenleyici ve denetleyici yükün hafifletilmesini amaçlayan önlemler almış ve gösterge faiz oranını üç seferde yıllık %6'dan % 4.25'e düşürmüştür. Bölgelere, bütçelerindeki gelir düşüşünü telafi edebilmeleri ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri için finansal destek sağlanmaktadır.

66. Rusya Federasyonu Hükümeti, Rusya Federasyonu Başkanı'nın talimatı üzerine, genel nüfusun istihdamın ve gelirinin, ekonomik büyümenin ve uzun vadeli yapısal değişikliklerin yeniden tesis edilmesini sağlamak amacıyla Taslak Ulusal Eylem Planı'nı (bundan böyle Ulusal Plan olarak anılacaktır) hazırlamıştır. Ulusal Planın ana hedefi, yeni koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasının neden olduğu ekonomik gerilemenin üstesinden gelinmesi ve gayri safi yurtiçi hasılanın sürdürülebilir büyümesini sağlanması ve böylece vatandaşların reel gelirlerinde istikrarlı bir artış sağlanmasıdır. Ulusal Planın stratejik hedefi sadece mevcut durumun istikrara kavuşturulması değil, aynı zamanda vatandaşların, işletmelerin ve işletmelerin toparlanma aşamasında desteklenmesidir. Ulusal Planın hedeflerine ulaşılması amacıyla çeşitli önlemlerin alınacağı alanlar şunlardır: yatırım faaliyetlerinin güçlendirilmesi, modern ve dijital teknolojilerin uygulanması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve yüksek kaliteli konutların hızlı bir şekilde inşa edilmesi. Ulusal Planın uygulama maliyetinin yaklaşık 5 trilyon Rus Rublesi (yaklaşık 56 milyar Avro) olacağı öngörülmektedir.

67. **Sırbistan Cumhuriyeti** Milli Meclisi'nin COVID-19 virüsüyle mücadeledeki önceliği insan hayatıdır ve Sırbistan Cumhuriyeti Devleti'nin COVID-19 virüsüyle mücadele bağlamındaki genel politikası, insan hayatını kurtarma ilkesi temelinde şekillenmiştir. Virüsün önümüzdeki dönemde de direncini koruması ve etkinliğini sürdürmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, Sırbistan

Cumhuriyeti Milli Meclisi, Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından sunulan olağanüstü hal ilanına ilişkin Kararın ve yanı sıra Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından sunulan ve olağanüstü hal sırasında Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından kabul edilen kararnamelerin onaylanması hakkındaki yasayı onaylamıştır.

68. Daha geniş ekonomik düzeyde, Sırbistan Cumhuriyeti yaşam kalitesi ve ekonomi ile ilgili olarak yenilikçi, esnek ve yatırım odaklı bir politika izlemektedir. Bu bağlamda, Sırbistan Cumhuriyeti Devleti salgın sırasında ekonomiye ve vatandaşlara yardımcı olmak amacıyla çeşitli ekonomik önlemler almıştır. Bu çerçevede kabul edilen iki Kararname; COVID-19 Bulaşıcı Hastalık Salgınının Neden Olduğu Olumsuz Sonuçların Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Devlet Yardımının Uygunluğuna İlişkin Koşullar ve Kriterler Hakkındaki Kararname (54/2020 sayılı “Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesi”), ve COVID-19 Salgınının Ekonomide Neden Olduğu Ciddi Kesintinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Devlet Yardımının Uygunluğuna İlişkin Koşullar ve Kriterler Hakkındaki Kararname’dir (54/2020 sayılı “Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesi”).

69. Sırbistan Cumhuriyeti, COVID-19 salgınının neden olduğu olumsuz etkilerin önlenmesine ve hafifletilmesine yönelik bir ekonomik önlemler paketi ile birlikte, bu önlemlerin uygulanmasını mümkün kılacak ilgili yasal çerçeveyi hazırlamıştır. Vergi politikası önlemleri arasında; verilen maaşlar üzerinden özel sektörün ödediği vergi ve katkı payı ödemelerinin olağanüstü hal süresince ertelenmesi ve ilgili ilk taksit en erken 2021 yılından itibaren ödenecek şekilde tahakkuk eden yükümlülüklerin taksitlendirilmesi; 2020 yılının ikinci üç aylık döneminde gelir vergisi peşinatlarının ödemelerinin ertelenmesi; ve bağışta bulunanların KDV ödeme yükümlülüğünden muaf tutulması gibi önlemler yer almaktadır. Özel sektöre yapılan doğrudan yardımlar arasında; sabit oran üzerinden vergilendirilen ve reel gelir vergisi ödeyen girişimcilere ve mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere yapılan doğrudan yardımlar; ve işlerine son verilmesi için karar alınan çalışanlar için net asgari ücretin %50’si tutarında yardımın ödenmesi şeklinde özel sektördeki büyük şirketlere yapılan doğrudan yardımlar yer almaktadır. Likiditeyi korumaya yönelik önlemler arasında girişimciler, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler, tarım çiftlikleri ve kooperatifler için Kalkınma Fonu ekonomisine mali destek programının uygulanması ve girişimciler, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler, tarım çiftlikleri için likidite ve işletme sermayesi sağlamak amacıyla COVID-19 krizi koşullarında ekonomiyi desteklemek adına ticari bankalar aracılığıyla kredi verilmesini içeren teminat programının uygulanması bulunmaktadır. Sırbistan Cumhuriyeti ayrıca, ekonomiye ve vatandaşlara yapılan yardımların bir parçası olarak tüm yetişkin vatandaşlara kişi başı 100 Avro tutarında doğrudan yardımda bulunmuştur.

70. **Türkiye Cumhuriyeti**'nde ilk koronavirüs vakasının görülmesinin ardından alınan tecrit önlemlerini takiben Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kamuoyuna duyurulmuştur. Mart ayında açıklanan Paket kapsamında devletin salgının etkilerin azaltılmasına yönelik başlıca ekonomi politikaları şunlardır: İşletmeler ile ilgili olarak; 2 milyondan fazla vergi mükellefinin stopaj vergisi, KDV ve sosyal güvenlik primleri altı ay süreyle ertelenmiştir; Mart ayına ilişkin gelir vergisi ve 2,5 milyon vergi mükellefinin KDV ödemeleri Nisan ayına ertelenmiştir; 12 bin konaklama merkezine yönelik olarak 2020 yılı içerisinde uygulanması beklenen konaklama vergisi 2021 yılı Ocak ayına ertelenmiştir; otel kiralamasına ilişkin 300 milyon TL tutarındaki (yaklaşık 34.033.379 Avro) yasal ödemeler altı ay süreyle ertelenmiştir; ve iç hat uçuşlarına yönelik KDV geçici olarak yüzde 1'e düşürülmüştür; İhracatçılar ile ilgili olarak; kısa vadeli kredilerde taahhüt kapatma süresi uzatılmıştır; reeskont kredilerinin azami belirlenmiş vadelerinde süre uzatılmıştır; ve sigorta limitlerinde alıcıya tanınan vadeler ücretsiz uzatılmıştır.; Kredi koşulları ve krediye erişim ile ilgili olarak; Kredi Garanti Fonu limiti 25 milyar TL'den (yaklaşık 2.836.882.191 Avro) 50 milyar TL'ye (yaklaşık 5.673.764.383 Avro) çıkartılmıştır; İhracatçılara stok finansman desteği sağlanmış ve Eximbank tarafından kredi vadeleri uzatılmıştır; ticaret siciline “mücbir sebep” açıklaması getirme imkanı sağlanmıştır; esnaf ve sanatkarlara yönelik olarak kredi faiz oranlarının ertelenmesi

sağlanmıştır; nakit akışı bozulan müşterilere talepleri halinde kredi ödemelerini üç ay süreyle erteleme imkanı tanınmıştır; ve kamu ve özel bankalar kredi destek paketleri açıklamıştır.

71. Ortaya çıkan yeni şartlar nedeniyle Mart ayında duyurulan Pakete ilaveten bazı ek önlemler veya yeni önlemler alınmıştır. Bu önlemleri genel itibarıyla belirli gruplar altında sınıflandırmak mümkündür. Söz konusu gruplar şunlardır: vergilerde ve diğer mali yükümlülüklerde esneklik sağlanmasına yönelik önlemler; turizm sektörüne yönelik tedbirler; kira ödemelerinde kullanılan araçlara yönelik önlemler; üretimin devamlılığının sağlanmasına yönelik tedbirler; kredi koşulları ve krediye erişimle ilgili tedbirler; bankacılık sektörüne yönelik tedbirler; ve likidite yönetiminde esneklik sağlanmasına yönelik tedbirler.

72. 2020 yılı Temmuz ayı itibarıyla COVID-19 salgını ile mücadele kapsamında ekonomiyi desteklemek adına alınan tedbirlerin tutarı 505 milyar TL'ye (yaklaşık 57.286.381.596 Avro) ulaşmıştır. Bu tutara sosyal harcamalar, kredi paketleri, vergi ve prim ödemeleri ertelemeleri de dahildir. Salgın sırasında uygulanan kapsamlı politika tedbirleri ve teşviklerin de desteğiyle, Türkiye ekonomisinin Temmuz ayında ivme kazanan “V şeklinde” bir toparlanma yaşayacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'de haziran ayında başlayan normalleşme adımları ile birlikte diğer ülkeler tarafından atılan normalleşme adımları, söz konusu toparlanma sürecine katkı yapması beklenen önemli faktörler olarak değerlendirilmektedir. İşgücü piyasasını ve reel sektörü desteklemeye yönelik yapısal politikalar, COVID-19 salgınının uzun vadedeki olumsuz etkilerinin telafi edilmesi ve yanı sıra hane halklarının ve şirketlerin desteklemeye devam edilmesi bakımından çok önemlidir. Bankacılık sektörünün varlık kalitesinin korunması ve reel sektör bilançosunun güçlü görünümünü sürdürmesi önümüzdeki dönemde de öncelikli hedefler arasında yer almaya devam edecektir.

73. Salgın sürecinden geçmekte olan tüm dünya ekonomilerinde olduğu gibi, Türkiye hem parasal hem de mali genişleme politikaları uygulamıştır. Uzun vadede, bu politikaların tersine çevrilmesi, kamu borç stoklarının ve bütçe açıklarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Salgın sonrası süreçte, doğrudan yabancı yatırımların ve tedarik zincirlerinin kaçınılmaz olarak yeniden tahsis edilmesi gerekecektir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin tedarik zincirindeki durumu ve doğrudan yabancı yatırımların payı, yatırım ortamının iyileştirilmesi, işgücü piyasasının esnek hale getirilmesi ve uygun bir girişimcilik ekosistemine sahip olması gibi faktörlere bağlıdır. Ayrıca salgın sonrası dönemde özel sektörün etkinliğini artıracak, dış ticarete öngörülebilirlik sağlayacak ve e-dönüşümü hızlandıracak bir politika çerçevesi, Türkiye'nin büyüme potansiyelini arttıracaktır.

74. **Ukrayna** COVID-19 salgınına yanıt olarak sıhhi ve epidemiyolojik önlemler almış, ülke içine girişlere/ülke dışına çıkışlara ve ülke içindeki hareketliliğe yönelik kısıtlamalar getirmiş, olağanüstü koşullarda yönetişimin rolü güçlendirilmiş, işgücü faaliyetlerine kısıtlamalar getirilmiş ve yeni uzaktan çalışma ve eğitim modelleri devreye sokulmuştur.

75. COVID-19 salgınının Ukrayna ekonomisi üzerindeki etkisini azaltmak için bir dizi karar alınmıştır. Bu kararlar arasında başlıca; işçi haklarının ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunmasına ve COVID-19 salgınına müdahale kapsamında ortalama maaşın %50'si tutarında geçici iş göremezlik ödeneğinin ödenmesine; vatandaşların tüketici kredisi anlaşmaları kapsamındaki yükümlülüklerinden geçici olarak serbest bırakılmalarının teminat altına alınmalarına; Ukrayna topraklarına mal (ilaçlar dahil olmak üzere) ithalatına ve tedarikine yönelik koşulların basitleştirilmesi ve yanı sıra ilgili olarak vergi teşviklerin sağlanmasına; işletmelerin ve bireysel girişimcilerin faaliyetlerine yönelik yasal gerekliliklerin hafifletilmesine; birleşik sosyal katkı payı ödemelerinin ve vergi kanunlarının ihlallerine ilişkin belirli cezaların iptaline; karantina dönemi boyunca vergi denetimleri kapsamında moratoryum ilanına; “%5-7-9 oranlarıyla kullanılabilen krediler” adlı devlet desteği programının kapsamı genişletilmesine; karantina dönemi boyunca küçük ve orta ölçekli işletme sahibi işverenlere kısmi işsizlik yardımı sağlanmasına; ve tıp

sektörünün desteklenmesi ve tıbbi sistemin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak alınan kararlar sayılabilir. Salgının bankacılık sektörü üzerindeki etkisini azaltmak ve ekonomiyi desteklemek amacıyla, Ukrayna Merkez Bankası, bankalara yönelik düzenleyici gereklilikleri önemli ölçüde gevşetmiş ve bankaların müşteri kredilerini karşılıklı fayda sağlayacak şartlarda yeniden yapılandırmalarına izin verilmiştir.

76. COVID-19 koronavirüsü enfeksiyonunun yayılması kaynaklı ekonomik gerilemenin olumsuz sonuçlarını hafifletmek amacıyla, Ukrayna Yüce Radası (Verkhovna Rada), karantina sırasında bireylerin ve tüzel kişilerin haklarını korumayı amaçlayan bir dizi yasayı kabul etmiştir. 30 Mart 2020 tarihli, 540-IX sayılı “Koronavirüs hastalığının (COVID-19) yayılmasıyla bağlantılı olarak ek sosyal ve ekonomik teminatlar sağlanması amacıyla Ukrayna'nın bazı yasama kanunlarında değişiklik yapılmasına dair kanun” başlıklı Ukrayna Kanunu, Ukrayna'da koronavirüs hastalığının ortaya çıkmasını ve yayılmasını önleyecek tedbirlerin uygulanması sırasında kredi sözleşmeleri kapsamında faiz oranlarının yükseltilmesini yasaklanmış ve alacaklının kefalet talebinde bulunabilmesine ilişkin şartlar artırılmıştır. 16 Haziran 2020 tarihli, 691-IX sayılı ve “COVID-19 koronavirüsü hastalığının Ukrayna'da yayılmasını önlemek amacıyla karantina döneminde tesis edilen kredilere (borçlanmalar) ceza tahakkuk etmesinin önlenmesi amacıyla Ukrayna Ekonomi Kanunu ve Ukrayna Medeni Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun” başlıklı Ukrayna Kanunu, ticari kuruluşların karantina süresi boyunca ve karantina süresinin bitiminden sonraki otuz gün içerisinde para cezalarından ve kredilere uygulanan cezalardan korunmasını şart koşmaktadır. 17 Mart 2020 tarihli, 530-IX sayılı ve “Koronavirüs hastalığının (COVID-19) ortaya çıkmasının ve yayılmasının önlenmesi amacıyla Ukrayna'nın bazı yasama kanunlarında değişiklik yapılmasına dair kanun” başlıklı Ukrayna Kanunu, karantina sırasında işletme kontrollerinin yasaklanmasını, uzaktan çalışmaya izin verilmesini, idari para cezalarının getirilmesini ve karantina ihlallerine yönelik cezai müeyyidelerin arttırılmasını öngörmektedir. Buna ek olarak, karantina uygulaması artık mücbir sebep olarak kabul edilecektir. 17 Mart 2020 tarihli, 533-IX sayılı “Koronavirüs hastalığının (COVID-19) ortaya çıkmasını ve yayılmasını önlemeye yönelik tedbirlerin uygulandığı süre boyunca vergi mükelleflerine destek sağlanması amacıyla Ukrayna Vergi Kanununda ve Ukrayna'nın diğer kanunlarında değişiklik yapılmasına dair kanun” kabul edilmiştir.

77. 30 Mart 2020 tarihinde Ukrayna Yüce Radası, COVID-19 koronavirüsü hastalığının yayılması ile mücadele kapsamında işletmelerin desteklenmesini amaçlayan ikinci bir yasa değişiklikleri paketini kabul etmiştir. Bu paket ile birlikte; uzaktan çalışmanın kayıt altına alınmasının basitleştirilmesi ve esnek çalışma saatlerinin yürürlüğe koyulması; küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesine yönelik olarak uygulanan yalnızca bir tür devlet desteği alabilme kısıtlamasının kaldırılması; küçük ve orta ölçekli işletmeler için “kısmi işsizlik” kavramının yürürlüğe koyulması; karantina kapsamına giren işletmelerin faaliyetlerine yönelik yasal zorunluluklarının basitleştirilmesini amaçlayan taslak yasama kararlarının, daha önceden olduğu gibi yetkili makamlar tarafından 30 gün içerisinde değil, fakat bir gün içerisinde dahi kabul edilebilmesi; planlanmış vergi dışı denetimler kapsamında moratoryum ilan edilmesine yönelik sürenin uzatılması vb. kolaylıklar sağlanmıştır.

78. 27 Mayıs 2020 tarihinde Ukrayna Bakanlar Kurulu 534 sayılı ve “SARS-CoV-2 koronavirüsünün neden olduğu akut solunum yolu hastalığı COVID-19'un ortaya çıkmasını ve yayılmasını önlemeye yönelik olarak alınan kısıtlayıcı önlemlerin neden olduğu olumsuz sonuçların üstesinden gelmek amacıyla ekonominin canlandırılması için 2020-2022 Dönemi Devlet Programı'nın kabul edilmesi hakkındaki” Kararı kabul etmiştir. Söz konusu Programın amacı, 2020-2022 döneminde, Ukrayna ekonomisinin istikrara kavuşturulması ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için kapsamlı bir yeni fırsatlar sisteminin devreye alınması ve mevcut

istihdamın korunmasını ve iyi çalışma koşullarına sahip yeni yüksek verimli istihdam olanaklarının yaratılmasını teşvik ederek nüfusun istihdam düzeyinin artırılmasıdır.

79. 2030 Yılına Kadar Olan Dönemde Endüstri Kompleksleri Geliştirme Stratejisi hükümlerinin uygulanması, COVID-19'un olumsuz etkilerinin hafifletilmesine yönelik önemli ve kapsamlı bir diğer araç olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu Stratejinin amacı, ulusal sanayinin karşılaştığı akut sorunları çözmek adına Ukrayna'da yeni bir sanayileşme atılımının gerçekleştirilmesi yoluyla, ekonominin istikrarını ve dinamik gelişimini sağlayacak reformların gerçekleştirilmesidir.

IV KEİ ÜYE DEVLETLERİNİN PARLAMENTOLARININ COVID-19 PANDEMİSİNİN EKONOMİK SONUÇLARIYLA MÜCADELEDEKİ ROLÜ

80. Ulusal ekonomilerin toparlanmasına yönelik programların başarılı bir şekilde uygulanabilmelerinin temel faktörlerinden biri parlamento desteğinin sağlanmasıdır. COVID-19 salgınının KEİ Üye Devletlerinin ekonomileri üzerindeki olumsuz sonuçlarının hafifletilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası parlamento kurumları nezdinde sağlanacak yeterli siyasi destek, ortaklaşa ve etkili eylemlerde bulunulabilmesi bakımından çok önemlidir.

81. Salgın krizinde parlamentoların işleyişinin devamını sağlamak son derece önemli olmuştur. Bir taraftan COVID-19'un hükümetler üzerinde güçlü talep baskısı yaratmaya devam ederken, diğer taraftan yasama organları üzerinde de, halkın hem kısa hem de uzun vadeli ihtiyaçlarına yanıt vermeleri, bilgileri şeffaf bir şekilde paylaşmaları ve programların ve hizmetlerin seferber edilmesinden yürütme organını sorumlu tutmaları yönünde benzersiz bir talep baskısı yaratılmaktadır.

82. KEİ Üye Devletlerinin Parlamentoları, dünya genelindeki diğer birçok ülkenin parlamentoları gibi, COVID-19 kaynaklı zorlukların hafifletilmesi ve bunlarla mücadele etme konusunda kendi hükümetlerini desteklemek amacıyla, kapsamlı tedbirler almaya girişmiştir. Parlamentolar, prosedürlerini ve süreçlerini, kurumların salgın sürecinde faaliyet gösterebilmelerini sağlayacak şekilde ayarlayarak bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Parlamentolar, yeni gerçekliğe adapte olmuş, olağanüstü bir çalışma düzeni içerisinde çalışmış ve acil durum önlemlerinin yeterli düzeyde ve zamanında alınmasının ve de uygulanmalarının sağlanmasında çok önemli bir rol oynamıştır. KEİ Üye Devletlerinin Parlamentoları, COVID-19 ile mücadele için ülkelerinin özel ihtiyaçlarına göre devlet bütçelerini tadil etmiş ve salgın ile mücadele kapsamında gerekli yasaları, ekonomik yardım paketlerini ve acil sağlık önlemlerini kabul etmiştir.

83. Devletlerin salgın sırasındaki mali politikaları, tedarik ve dağıtım zincirleri, ticari faaliyetler, çalışanlara ve de küçük ve orta ölçekli işletmelere sağlanan destekler, politika yapıcılarının salgınlar mücadele kapsamında etkili ekonomik müdahalelerde buldukları alanlar olmuştur. Politikalar bazında gerçekleştirilen bazı müdahaleler arasında, maaş bordrosu vergilerinin ödenmesinin askıya alınması ve/veya işverenlere çalışanlarına ücretli hastalık izni verebilmeleri için yeniden fon sağlanması; küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik kredi programlarının düzenlenmesi ve genişletilmesi; daha büyük işletmelerin kredilere ve kredi garantilerine erişimlerinin kolaylaştırılması gibi önlemler yer almıştır. Parlamenterler bahsi geçen müdahale alanlarının ön plana çıkarılmasında kilit bir role sahiptirler.

84. Parlamentolar, fonların gerektiği gibi, zamanında ve ihtiyaç duyulan yerlerde tahsis edildiğinden emin olmak için, politikaların formüle edilmesi ve uygulanması, kamu kaynaklarının yönetimi ve COVID-19 ile ilgili kamu fonlarının harcamaları ile ilgili hükümet kararlarını ve eylemlerini denetlemesi gereken kurumlardır. Buna ek olarak, parlamentoların, salgının etkilerinin hafifletilmesi amacıyla gerek iç borçlanma yoluyla gerekse çok taraflı borç verme kurumları aracılığıyla daha fazla kaynağın seferber edilmesi yoluna gidildiğinden, devlet borçlanmalarını ve borç yönetimini de denetlemeleri gerekmektedir. Parlamenterler ayrıca, vatandaşların ihtiyaçlarını

karşılıklarından emin olmak için küresel salgın sırasında uygulamaya konulan para politikalarını da incelemektedirler.

85. KEİPA, ekonomileri tekrar rayına oturtmak için alınması gereken kilit tedbirler konusunda fikir birliğine varılmasını sağlamak amacıyla, salgının neden olduğu mevcut ekonomik krizin üstesinden gelinmesinde parlamentoların ve parlamenterlerin rolüne odaklanmıştır. KEİPA, parlamentoların ve parlamenterlerin daha fazla katılımı yoluyla KEİ Üye Devletleri Hükümetlerinin mevcut riskleri yönetmedeki rolünü desteklemektedir.

86. KEİPA, salgınla mücadelede KEİ Üye Devletlerine daha fazla yardım ve koordinasyon sağlamaya hazır olup, ekonomik toparlanma çabalarında ulusal parlamentoları teşvik etmektedir.

V SONUÇLAR

87. İşbu Raporda belirtildiği üzere, tecrit tedbirlerinin nispeten daha hafif olduğu ülkelerde dahi, ekonomik faaliyetlerin askıya alınmasına yönelik önlemler salgının ekonomik maliyetlerini önemli ölçüde arttırmıştır. Büyüme beklentileri, COVID-19'un gelecekte nasıl gelişeceği, ekonomik faaliyetlerin daha ne kadar süreyle askıya alınacağı, mali ve para politikaları desteklerinin uygulanması, sosyal izolasyon gibi müdahalelerin ölçeği ve etkisi, arz kesintilerinin kapsamı, insan davranışındaki değişiklikler gibi birçok faktöre bağlıdır.

88. Salgının ortaya çıkmasından bu yana, KEİPA Üye Devletleri vatandaşlarının sağlığını korumak ve ekonomilerinin çökmesini önlemek için acil durum önlemleri almak zorunda kalmıştır. KEİ Üye Devletlerinin Parlamentoları ve Hükümetleri, makroekonomik istikrarın sağlanmasını, COVID-19'un ekonomik ve sosyal yansımalarının ve krizin uzun vadeli etkilerinin azaltılmasını amaçlayan kapsamlı ve güçlü ekonomik önlemler benimsemiştir. KEİPA Üye Devletlerinin Merkez Bankaları, Hükümetleriyle koordineli bir şekilde, salgın sırasında mümkün olduğu düzeyde ekonomik büyümenin sağlanmasını amaçlayan para politikaları izlemiştir.

89. Sağlık ve sıhhi durum konusunda hala son derece dikkatli olunması gerekmektedir birlikte, son zamanlarda ekonomik ve sosyal etkilerin hafifletilmesine yönelik önlemler ön plana çıkmaya başlamıştır. Ekonomik politikalar krizi tek başına sona erdirmeyeceğinden, benimsenen ekonomik politikaların sosyal koruma, eğitim sistemi, işgücü ve çalışma alanları vb. ile ilgili olarak alınan diğer devlet önlemleriyle tamamlanması gerekliliği vurgulanmalıdır.

90. COVID-19 salgınının KEİ Üye Devletlerinin ulusal ekonomilerinin neredeyse tüm sektörleri üzerinde ciddi etkileri söz konusu olmakla birlikte, Bilgi Teknolojileri (BT) sektörü, işletmeler ve genel halk için yazılım çözümleri üreten sektörler, telekomünikasyon ve İnternet hizmetleri sektörleri, e-ticaret ve çevrimiçi alışveriş sektörleri, perakende sektörü, özellikle gıda endüstrisi, ilaç ve kimya sektörleri, çevrimiçi hizmetler sektörü, ve çevrimiçi ofisler sektörü vb. gibi büyük ölçüde dijitalleşmeye ve yapay zekaya dayalı bazı sektörler kriz sürecinde daha da gelişmiştir. Salgın, KEİ Bölgesinde dijitalleşmenin hızlandırılmasına ve de dijital ekonominin ve e-devletin teşvik edilmesine yönelik olarak güçlü teşvikler sağlanmasına yol açmıştır.

91. Dijital teknoloji ve çözümlerin bir dizi faaliyet kapsamında KEİ Üye Devletlerinde COVID-19 salgını bağlamındaki faydaları ve verimlilikleri açıkça kanıtlanmış olup, bu durum, KEİPA'nın önceki dönemlerde benimsediği belgelerinde ifade edildiği üzere, önümüzdeki yıllarda ulusal ekonomilerin dijital dönüşümlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin acil ihtiyacı teyit etmektedir.

92. KEİ Üye Devletlerinin ekonomilerinin geleceği değerlendirildiğinde, sağlık krizinden sonra bile devam etmesi muhtemel ekonomik zorluklarla birlikte belirsizliğin büyük olasılıkla uzun bir süre daha devam edeceği beklenmektedir. Söz konusu belirsizlik borsaları ve genel ekonomik durumu büyük ölçüde etkilemekte olup, bir aşının geliştirilmesi bağlamında kaydedilen

ilerlemelerin bu süreçte öngörülebilirlik sağlaması ve salgın sürecinin uzun sürmesini engellemesi ihtimal dahilindedir.

93. Salgın sonrası döneme ilişkin ekonomik tahminlerde bulunmak özellikle zordur. Orta vadede, ekonomik toparlanmanın hızı salgının süresine ve yoğunluğuna bağlı olmakla birlikte, yaşam ve ekonomik faaliyet yavaş yavaş normale döndükçe, KEİ Üye Devletlerinde büyümenin yeniden canlanması beklenebilir. Kademeli bir toparlanma ise ancak kesin bir tıbbi çözüm bulunmasından sonra mümkün olabilir.

94. KEİPA, özellikle bilgi ve deneyim alışverişi alanlarında olmak üzere, bölgesel işbirliğinin hayati bir öneme sahip olduğu görüşündedir. KEİ Üye Devletlerinin ekonomilerinin birbirlerine bağlılığı ve birbirleri üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, mevcut bölgesel mekanizmaların etkin kullanımı ve bölgesel bağlamda standartların ve politikaların uyumlaştırılması, ekonomik kurtarma programları, sağlığın korunması, acil durum yönetimi ve sağlık ve refah standartlarına ulaşmak için sağlık sistemlerinin edindikleri deneyimlerin alışverişi gibi alanlardaki işbirliğinin etkinliğini artırmaya yönelik bir adım olabilir.

95. KEİ Üye Devletlerinin salgınla mücadelede, topyekün bir biçimde devlet ve toplumun birlikte hareket etmesi yaklaşımını benimsemeleri gerektiğini dikkate alan KEİPA, salgınla çok boyutlu mücadele kapsamında Üye Devletlerin Parlamentoları arasında daha fazla koordinasyonu teşvik etmeye hazırdır.

96. KEİPA çerçevesinde güncel sosyo-ekonomik sorunlar hakkında düzenli olarak gerçekleştirilen görüşmeler, KEİ bölgesinde ekonomik toparlanmanın hızlanmasına ve ekonomik işbirliği ve büyüme hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olacaktır.